

**Toisen asialla
- millä saatanan konstilla**

JUHA EKOLA

Kuva: Henna Sormunen

NÄYTTÉLIJÄNTAITEEN KOULUTUSOHJELMA

Toisen asialla
- millä saatanan konstilla

JUHA EKOLA

TIIVISTELMÄ

Päiväys: 23.3.2019.

TEKIJÄ Juha Ekola		KOULUTUS- TAI MAISTERIOHJELMA Näyttelijätaiteen koulutusohjelma	
KIRJALLISEN OSION / TUTKIELMAN NIMI Toisen asialla – millä saatanan konstilla		KIRJALLISEN TYÖN SIVUMÄÄRÄ (SIS. LIITTEET) 73	
<p>TAITEELLISEN / TAITEELLIS-PEDAGOGISEN TYÖN NIMI ”TAUKO” (ohjaus Tuomas Rinta-Panttila, ensi-ilta Teatterikorkeakoulun Auditorio 1:ssä 14.2.2018)</p> <p>Taiteellinen osio on Teatterikorkeakoulun tuotantoa ☒ Taiteellinen osio ei ole Teatterikorkeakoulun tuotantoa (tekijänoikeuksista on sovittu) ☐</p>			
Kirjallisen osion/tutkielman saa julkaista avoimessa tietoverkossa. Lupa on ajallisesti rajoittamaton.	Kyllä ☒ Ei ☐	Opinnäytteen tiivistelmän saa julkaista avoimessa tietoverkossa. Lupa on ajallisesti rajoittamaton.	Kyllä ☒ Ei ☐
<p>Tämä tiivistelmä jonka maisterin kirjalliseen opinnäytteeseeni liittyen kirjoitan, on samalla myös kypsyyskoe – mikä salatarkoitus on lukijan mielestäni hyvä tietää. Pyrin kaikkia osaamiani keinoja käyttäen siis osoittamaan että olen aivan kypsä. Pehmeä, punainen ja valmiina putoamaan tosimaailman kosteaan heinikkoon oravain evääksi.</p> <p>Itse työstä: kahden erillisen harhaanjohdannon jälkeen koetan tässä kirjoituskokoelmassa päästä selville siitä, miksi elämäni on ollut niin helppoa, että olen pystynyt seuraamaan intohimojani ja kiinnostuksieni kohteita aina taideopintoihin saakka. Tähän pyrin muun muassa tutkimalla sukuni historiaa muutaman polven ylöspäin, pääasiassa isälinjaa pitkin, saadakseni selville mistä on peräisin sen aineellinen turva – ja sitä kautta myös oma turvani, jonka varassa olen uskaltanut huikennella.</p> <p>Sen jälkeen pohdin ja hieman myös tuskaillen sen asian parissa, että miten ja missä ja millaista teatteria sitä oikein kehtaa tehdä, jos haluaisi sen tekemisen putoavan enemmän hyvän vaakakuppiin kuin pahan. Mietin millä tavalla vähempivaltaiset ihmiset hyötyvät siitä, että heidän kohtalojaan teatterissa muut esittävät – ja mitä vaihtoehtoja meillä on.</p> <p>Sitten käsittelen omaa suhdettani tekopyhyteen ja kokemuksiini siitä, sekä vaatimustani: jokaisen taiteentekijän tulisi omaa tekopyhyttensä tutkia ja käyttää materiaalina. Materiaalina käyttämisellä tarkoitan sitä, että koska teatterintekijä (miellän itseni teatterintekijäksi enemmän kuin näyttelijäksi) ei – kuten teatterikaan – ole maailmasta irrallinen, voivat hänen jääviytensä ja sidoksensa käsittelemisensä asioihin olla aivan yhtä tärkeä osa totuuden tavoittelua kuin häntä itseään vahvempien pahojen tai itseään heikompien hyvien ruotiminen.</p> <p>Adhd:n vaikutusta harjoitteluun ja esiintymiseen sekä yleisesti elämänhallintaan käsittelen luvussa neljä sekä omien kokemusteni että tutkimustiedon pohjalta.</p> <p>Viides luku taas on omistettu rajatun mittaisille ajatelmille, pienille tönäisyille, joiden kaltaiset kirjalliset ohjeet ovat minulle itselleni olleet menneinä vuosina merkittävä eteenpäin ajava voima.</p> <p>Tämän lukemiston viimeinen luku on Riihimäen autogrillille ja sen lähiympäristöön sijoittuva näytelmäkohtaus.</p>			
<p>ASIASANAT</p> <p>YHTEISKUNTALUOKAT, LUOKKATIETOISUUS, HÄPEÄ, REPRESENTAATIO, ADHD, KÖYHYYS, LUDWIG WITTGENSTEIN, WARDA AHMED, LEO TOLSTOI, MINNA CANTH, AFORISMI, KOHTAUS, ANDERS HANSEN, TEKOPYHYYS, REHELLISYYS, SYLLISYYS, MAASEUTU, KOIRIEN SUKUPUOLIELÄMÄ, INTERSEKTIONAALINEN FEMINISMI, HYVEELLISYYS, ULKOKULTAISUUS, ALTRUISMI, INDIVIDUALISMI, AUTOBIOGRAFINEN, KAUPUNKI, CIS-MIES, ADELE DIAMOND, ANTHONY DE MELLO, NÄYTTELIJÄ, TEATTERI, TOTUUS, ETIIKKA, MORAALI</p>			

SISÄLLYSLUETTELO

I JOHDANTO: MITEN NIIN TOISEN ASIALLA?	9
<i>Kansallisteatterissa</i>	9
<i>Teatteritaiteen maisterin opinnäytteen kirjallisen osion luvut, lyhyt rakenteen kuvailu, kohdeyleisö ja funktio</i>	11
<i>Vieraissa ja tutuissa</i>	11

II JOHDANTO: MIKSI JA KENELLE NÄITÄ KIRJOITETAAN?	13
<i>Näyttämökirje</i>	13
<i>Eriytynen ihme ja röpelö</i>	15

ENSIMMÄINEN LUKU: KOIVULEHTO – ELI EKHOLAN KAIKUJA	18
<i>Pienen maatilan asuinrakennus Alahärmässä, Ekolan kylässä, tai oikeastaan eräässä sen lukuisista sivukylistä</i>	18

TOINEN LUKU: MITÄ MEIDÄN SIIS ON TEKEMINEN – JA VOIKO SEN TEHDÄ TEATTERIN AVULLA?	27
<i>Köyhää kansaa (ensi-ilta Teatterikorkeakoululla 21.4.2017)</i>	33
<i>Jälleen: mitä meidän siis on tekeminen?</i>	34

KOLMAS LUKU: TEKOPYHÄINHÄVÄISTYS	36
<i>Varma Vihulainen</i>	37
<i>Toisaalta</i>	38
<i>En ole rasisti, mutta...</i>	39
<i>Uskalla kuolla yksin – tutustut ihmisiin</i>	41

NELJÄS LUKU: TARKKAAMATON KONSTAILIJA TOISEN ASIALLA	45
<i>Missä kohtaa kirjoa olet?</i>	47
<i>Sekalaisia kuvauksia omasta arjestani</i>	49
<i>Adhd-ominaisuudet harjoitustilanteessa tai esityksessä</i>	50
<i>Sinunkin hermojasi tarvitaan</i>	52

VIIDES LUKU: ZETTEL – RAJATELMIA TAI EKOLAN LYHYET ERIKOISET	55
KUUKES LUKU: KOHTAAMINEN RIIHIMÄEN AUTOGRILLILLÄ	63
LÄHDELUETTELO	71
KIITOKSET	73

I JOHDANTO: MITEN NIIN TOISEN ASIALLA?

Kansallisteatterissa

Seison Suomen Kansallisteatterin isolla näyttämöllä, yleisöstä katsottuna vasemmalla, seinän vieressä. Tiedän että esitys alkaa 45 minuutin kuluttua. Tiedän että esiinnyn siinä. Tiedän että se on jokin Shakespearen näytelmä ja tiedän että puvustus on mallia epookki. Tiedän myös tarkalleen että minulla on paskahätä mallikkaasti oraalla.

En kuitenkaan saa mieleeni että mikä näytelmä on kyseessä. Enkä jostain syystä saa plaria mistään käsiini. Näyttämön reunalla on langattomia mikkejä, joista yhtä ryhdyn takkuamaan päälleni. Teipit ovat kahteen kertaan käytettyjä, johto on solmussa, paristot ovat lopussa. En osaa sanoa saanko mikrofonin kiinnitettyä itseeni.

Seuraavaksi näen näyttämön reunalla, vasemmalla itsestäni, kaksi kirjekuorta joissa lukee päällä ”Juha Ekola”. Avaan kuoret. Sisällä olevissa korteissa setäni, tätini, veljeni, äitini onnittelevat minua merkittävästä roolista Kansallisteatterissa. Ovat myös tulossa katsomaan tätä iltanäytäntöä. Kello on 20 vaille. Ymmärrän nyt tarkastella mitä minulla on päällä. Musta pipo, jokin 1700-lukulainen hovitakki jota muistan käyttäneeni jo ensimmäisessä teatteriproduktiossani – hauskaa – ja harmaat collegehousut. Tunne vääristä vaatteista on kestävämpi, poskia kuumottaa.

Paskahätä on tiukentanut otettaan kuluneen 25 minuutin aikana. Kysyn kollegalta että missä vessa mahtaa olla. Hänen ensimmäinen ajatuksensa on, että ainoa vessa on yleisölämpiön puolella, eikä sinne voi enää mennä, kansan sekaan. Sitten hän ehdottaa jotain ”tekniikan vessaa”, joka on korkealla parven yläpuolella, jossain ääni- ja valovarastossa. Ainoa vaihtoehtoni on pyrkiä sinne. Saan jonkinlaiset ohjeet, että rappuja ylös vaan.

Lähden kiipeämään salin takaosassa olevia portaita ylös. Hahmotan jonkinlaisen kokonaiskuvan portaikosta – se muuttuu epäselvemmäksi ja haarautuu yhä monitahoisemmaksi mitä ylemmäs kiipeän. Portaita tuonne, portaita tänne. Osa niistä ei johda mihinkään. Harhailtuani yläportaikoissa aikani päätän etsiä paskomispaikan jostain muualta.

Palaan takaisin salin lattiatasoon, katselen ympärilläni. On täysin selvää että en voi aloittaa esitystä tällaisessa tilassa. Huoneen vasemmasta

takanurkasta löydän, kiitos luojan, jonkinlaisen suojan. Sopessa ei ole varsinaista erottavaa ovea, vaan leveä puinen kalteriportti. Änkeän itseni portin taakse, lasken housuni ja kyykistyn.

Samaan aikaan kun tunnen ulosteen irtoavan kyykistyneestä minusta, edessäni kalteriportin toisella puolen avautuu ovi, valo häikäisee, yleisö tulvii sisään saliin. He näkevät ensimmäiseksi minut kyykkypaskalla.

Paskomiasia tuntuu kuitenkin olevan valmis, ja tiedän että vielä on yritettävä. Könyän portin takaa pois ja sukellan yleisömassan läpi kohti näyttämöä, jonka sivusta jo saapuu remuava esiintyjäjoukko. Näytelmä ilmeisesti alkaa näin. Liityn joukkoon ja koetan mukana törmäillessäni samalla kysellä omia vuorosanojani muilta. Joku ojentaa plarin, jota ei ole nidottu, josta on yliviivattu (tietenkin) jonkun aivan muun repliikit – ja joka lyhyen tarkastelun perusteella osoittautuu jonkin toisen näytelmän käsikirjoitukseksi.

Olen keskellä jo alkanutta esitystä, puoliksi omissa vaatteissani, tietämättömänä siitä ketä pitäisi esittää, mikrofonin varmaan jossain paidan sisässä, ja ensimmäinen otos mikä on tästä esityksestä yleisölle näytetty, on minä pikku kikuleineni ja pyyhkimättömine kakkapylyineni. En saa mistään kiinni, olen kuin olisin toisen asialla.

Sitten – tietysti – herään.

Edellisen kaltaiset myöhässä ja housut linkussa -unet ovat minulla varsin yleisiä. Olen jotenkin kasvanut jatkuvasti havahtuen siihen että olen unohtanut itseni johonkin, olen mennyt väärään paikkaan tai ollut myöhässä.

Alahärmässä, mistä olen kotoisin, on eräs sanomisen tapa. Jos joku lankeaa jotain toimea suorittaessaan jatkuvasti haaveilemaan, on työssään selkeästi vailla motivaatiota, tekee outoja ajattelumattomuusvirheitä, unohtaa itsensä, suorittaa tehtävää hidastellen ja niin edespäin, saatetaan hänestä sanoa ”S’on aivan niinkun toisen asialla”.

Olen monesti ollut se, josta noin on sanottu. Nuo piirteet eivät kokemukseni mukaan sovellu aivan kaikenlaisiin töihin. Ratkaisu: ryhdy teatterintekijäksi ja hanki asiaan liittyen varmuuden vuoksi maisterin tutkinto.

Teatteritaiteen maisterin opinnäytteen kirjallisen osion luvut, lyhyt rakenteen kuvailu, kohdeyleisö ja funktio

Ylempänä kuvaamani ”toisen asialla oleminen” on aika tunnistettavaa adhd-piirteisen ihmisen toimintaa. Käsittelen adhd:tä ja sen vaikutuksia näyttämökonstailijaan luvussa neljä. Ensimmäisessä luvussa pureudun omaan sosioekonomiseen taustaani, jonka jälkeen luvussa kaksi tuskailen miten haastavaa on olla sellaisen toisen asialla, jolla on itseä vähemmän valtaa yhteiskunnassa, ja että vaatisiko se oikeastaan jonkinlaista omasta asemastaan luopumista. Luku kolme on omistettu kaikille meille, tekopyhiinvaeltajille. Viides luku sisältää hyviä, toimiviksi todettuja, rajatun mittaisia ajatelmia teatterintekijälle – tökkäyksiä, rajatelmia, katkelmia, miksi niitä haluaakaan kutsua. Kuudes luku on Riihimäen autogrillille ja sen lähiympäristöön sijoittuva vuoropuhelu.

Tämän kirjoituskokoelman rakenne on kuusilokeroinen miljoonalaatikko kahdella harhaanjohdannolla. Kokoelman nimi on tahallinen klikkiotsikko ja sen sisältö on monivivahteista, paikoin provosoivaa ja kieliasultaan varsin kirjavaa paasausta, pikamuistiinpanoa ja näytelmäkohtausta. Kokoelman kohdeyleisö ovat teatteriopiskelijat – erityisesti sellaiset joiden aivojen mielihyvakeskus toimii alavireisesti ja joiden on siksi hankalaa pitää mielenkiintoa yllä. Tämän kirjoituskokoelman funktio on herätteleminen.

Vieraisissa ja tutuissa

Nämä kirjoitukset ovat siis herättelyä. Sanonta kuuluu: viihde auttaa unohtamaan, taide auttaa muistamaan. Rankka jako, mutta tuosta ajatuksesta on apua. Nämä kirjoitukset ovat herättelyä, joka toivottavasti jonain hetkenä auttaa tarkasti näkemään mitkä asiat ovat piilossa ja mitkä jatkuvasti esillä. Mä ajattelen että taide on yritys saada kosketus piilossa olevaan totuuteen, ja viihde on vaaratonta hupsuttelua ja toimimista jonkin tutun piirissä.

Taiteen ja viihteen on mahdollista toimia kumppaneina, ja niiden kannattaakin se tehdä. Viihde auttaa herättämään kiinnostuksen ja tunteen

siitä, että tämä ja tämä kuuluu minunkin elämänpiiriini, tämän minä tunnen. Taide taas on se elementti joka saa näkemään tutun uudessa valossa, liitoksissa johonkin suurempaan tai vieraaseen, joka ärsyttää ja jättää miettimään.

Kandiportfoliossani käsittelin asiaa näin:

Päiväkirja, 19. maaliskuuta 2016.

Mietin tässä, että taiteilijan ja taiteen olisi vaikuttaakseen hyvä toimia kuten betoniproppu tai koiran penis.

On betoniseinä johon on kuvataiteilijan työn ripustamista varten porattu tarkkamittainen reikä. Reikään laitetaan muovinen proppu, se sujahtaa sisään vaivatta. Mutta kun proppuun ruuvataan ruuvi, se laajenee ja painuu reiän seinämiä vasten. Liitos on jämäkkä.

Samankaltainen ilmiö tapahtuu koirien jatkaessa sukua. Uroskoiran siitin sujahtaa naaraan sisään kuin ajatus vain, mutta siemensyöksyn yhteydessäpä uroksen peniksen erityinen paisuvaiskudos tekeekin erityisen paisuvaistempun. Hauvat jäävät hetkeksi kiinni toisiinsa. Tämä tapahtuu siksi että hedelmöitys olisi varmempi eikä kilpailevalla urholla olisi heti mahdollisuutta astuntapuuihin.

Jos samaa analogiaa käytetään teatterin tai näyttelemisen suhteen, voidaan miettiä että esityksen tai esiintyjän viihdeellinen, koukuttava puoli on se, joka saa katsojalta suostumuksen kuin varkain, joka sujahtaa sisään helposti. Kun suostumus ja empatia on voitettu, voidaan käsitellä asioita jotka jäävätkin sitten katsojaan vaikuttamaan pidemmäksi aikaa kuten tauluripustus konsanaan tai susieläimen sukusolu. Viihdetaiteilija ei yhtäkkiä kuulostakaan niin alentavalta nimitykseltä.

Kirjoittaessani tätä, keväällä 2019, olen edelleen samalla kannalla.

II JOHDANTO: MIKSI JA KENELLE NÄITÄ KIRJOITETAAN?

Se on kysymys joka on kysyttävä aluksi, joka välissä työn aikana, ja lopuksi. Ja toiveikkaan mielen vastaus on tietenkin: avuksi, sinulle. Kiitos että tartuit tähän lukemistoon.

Tämä on viimeinen kirjallinen työ jonka teen tämän koulun sisällä. Tämä on viimeinen puheenvuoroni teatterikorkeakoulun yhteisössä. Miksi teen tämän? Kuka näkee nämä rivit? Olenko vittu saatana psykoosissa ja kuvittelen että joku kuuntelee ja että jotakuta kiinnostaa? Vaikka arvomaailmassani hyvä konstailija onkin kosketuksessa vieraantumisen ja ulkopuolelle jäämisen kanssa sekä myös tiedostaa sen, on minulla – kuten sinullakin – tarve tulla kuulluksi ja hyväksytyksi. Että ei sielunsa avanneena havahtuisi siihen että kappas, ei täällä ollutkaan ketään, ja jos olikin niin he kaikki kulkivat ohi.

Joka tapauksessa – tunnistan sisuksissani äänen joka sanoo: tämän lukevat vain ihmiset jotka saavat siitä palkkaa, tämän perusteella ainoastaan arvioidaan olenko muodollisesti maisteri-nimikkeen arvoinen. Tämä jää hyllyyn, tämä ei vaikuta kehenkään, tämä on kuolleen meren kääröjä – sillä erotuksella että tätä kääröä ei koskaan löydetä. Tämä ei puhu kenellekään, tätä ääntä ei kuulla. Tämä on taas yksi saatanan raportti joka pudotetaan jonkin akateemisen moolokin nieluun ja kaikki on hetken hyvin – paperilla.

Näyttämökirje

Kirjoittaminen on elämässäni tuntunut merkityksellisimmältä silloin, kun olen kokenut kirjoittavani kirjettä. Joko kirjettä jollekulle ihan itsestäni erilliselle ihmiselle tai ihmisjoukolle tai kirjettä itselleni toiseen aikaan – menneeseen, tulevaan, eli silloinkin tavallaan toiselle persoonalle. Mielestäni parhaat kirjoitukseni ovat tyyliltään paperille siirrettyä pään sisäistä puhetta, jonka olisin voinut yhtä hyvin tuottaa myös kuultaviksi äännteiksi. Olen ikään kuin esiintynyt jollekulle. Tai yrittänyt viestiä – miksi sitä sitten haluaakaan sanoa.

Olen siis puhunut paperin välityksellä, yrittänyt saada jossakussa – usein kuvitteelliseksi jääneessä – toisessa aikaan vaikutuksen. Mitä selkeämmin

minulla on ollut mielessäni kenelle kirjoitan, sitä helpompaa ja palkitsevampaa se on ollut.

Kuvitellaanpa ihminen joka puhuu pimeässä huoneessa eikä ole ihan varma että kuka kuuntelee, vai kuunteleeko kukaan – ja sitten ihminen joka puhuu valaistussa tilassa, näkee että on kuulijoita, ja näkee mitä puheensa saa aikaan. Näillä kahdella on selkeä ero, ja valaistussa tilassa puhujalla on myös todennäköisemmin mahdollisuus käydä puheenvuoronsa jälkeen keskustelua muiden kanssa.

Olen siis ulospäinsuuntautunut kirjoittaja. Jopa pienistäkin muistiinpanoistani ajattelen usein: jonkun olisi tämä nähtävä tai kuultava. Tämä olisi vietävä jollekin näyttämölle. Kirjoitan, ja olen siis aina kirjoittanut näyttämölle. Olen kirjoittanut yleisölle.

Yleisö. Mikä on tällaisen opinnäytteen yleisö? Se on aivan polttavan tärkeä kysymys ryhdyttäessä tekemään mitään taiteeseen liittyvää. Se yleisö on mielessäni epäselvä. Haluaisin sen olevan vertaisiani teatterintekijöitä, sellaisia joille näistä sivuista olisi jotain apua. Ihmisiä jotka arvostavat rehellisyyttä.

Päiväkirja, 1. helmikuuta 2018

Taas se kysymys. Kenelle näitä opinnäytteitä kirjoitetaan? Kuka saatana näitä lukee? Olettelen että enimmäkseen näyttelijäopiskelijat. Sitä mukaa sitten. Ei pidä siis kirjoittaa sellaista tekstiä että vain akateemikko ymmärtää. Tämäkin on paikkansa tunnistamista. Tämä on yleisönsä tuntemista. Ja sitä teidän meidän sinun minun pitää ennen kaikkea harjoitella. Ja egokuolemaa.

En siis toisin sanoen usko, että tällaista näytettä oppimastaan olisi mitään mieltä koota vain itseään varten. Totta kai siitä itselleenkin jotain saa, mutta se ei voi olla koko tarkoitus. Kovin merkityksellistä on mielestäni myös se, mitä siitä voi joku toinen saada. Myös siitä juontaa tämän kirjekokoelman nimi, Toisen asialla. Minusta näyttelijän tehtävä on aina toisen asialla olemista. Kaikki tämän tekeleen luvut käsittelevät sitä jollain tavalla. Vaikkapa siten, että sinä et ole yksin, enkä minä ole yksin.

Edes nyt: minä kirjoitan tätä yksin, ja sinä oletettavasti luet tätä yksin, mutta silti kummallakin on jonkinlainen tunne toisen läsnäolosta. Vaikka vain katsomme koukeroita ruudulla tahi paperilla. Mystillisperäistä, täh! Vaikka sinä olet nyt kuuntelijan asemassa, olisi kliffaa jos minäkin joskus voisin olla – niin että sinä puhut ja minä kuuntelen. Minulla on kaksi korvaa ja vain yksi suu.

Erityinen ihme ja röpelö

Hakeuduin teatterialalle intuitiivisesti varmaan juuri siitä syystä, että se on konstien lajeista lähimpänä elämää ja suoraa vuorovaikutusta. Elokuvan kommunikaatio on yksisuuntaista, siksi se tuottaa tähtiä. Kirjallisuuden kommunikaatio on yksisuuntaista. Kuvataiteen kommunikaatio on yksisuuntaista. Teatterissa tuoksuu hiki ja hetkestä voi tulla yhteinen. Teatterissa on mahdollisuus rituaaliin jossa esiintyjät aistivat yleisön ja yleisö aistii esiintyjät ja tasa-arvon tunne on hetken ajan aito.

Ja kun sanon tasa-arvon tunne, tarkoitan nimenomaan *tunne*. Totta kai esiintyjät ovat valta-asemassa yleisöön nähden ja heillä on enemmän tietoa siitä mitä tulee tapahtumaan. Kyse onkin enemmän leikin ja kaksoistietoisuuden mahdollisuudesta – että toisaalta on illuusio joka tarkoituksella luodaan, ja toisaalta taas illuusion rikkoutuminen joko tahallisesti tai sattumalta. Ja siitä, miten onnistuneesti solmittu yhteisen leikin sopimus tuo tilanteeseen erityisen ihmeen, toisenlaisen kuin jollain tavalla valmiiksi tehdyissä taidemuodoissa joissa sattuman mahdollisuutta ei samassa välittömässä mielessä ole.

Aivan kaikissa elävien ihmisten eläville ihmisille esittämissä esityksissä tätä kaksoistietoisuuden ihmettä ei suinkaan ole havaittavissa – sen mahdollisuutta ei käytetä hyväksi. Tiedän sen varsin hyvin. Mutta sen potentiaali on olemassa, ja se on eläville esityksille ainutlaatuista.

Tuntuu että kirjoitan jatkuvasti asian vierestä. Se on varmaankin totta. Haluan ajatella kirjoittavani asian vierestä, asian vierelle, asiaa kiertäen kuin hullu kuumaa kissaa, saadakseni selville missä asia on. Jos arvelen heti tietäväni missä se on, on se todistus lähinnä kusipäisyydestäni.

Päiväkirja, joskus joulukuussa 2018

Kirjoitan opinnäytettä. Eli siis valitsen tietokoneen näppäimistöä symboleita, jotka tiettyyn järjestykseen aseteltuina saattavat herättää niiden myöhemmin-näkiössä ajatuksen: ahaa, Juha on oppinut, tältä siis hänen oppinsa näyttää. Ei vittu riitä. Asiat, joista tässä yritämme oppia, ovat eläviä. Niiden ylöskirjaaminen täytyy olla mietelauseen ylöskirjaamista, runon ylöskirjaamista, palopuheen ylöskirjaamista. Jatkuvaa väittämistä ja ristiriitaisuutta. Ei mitään saatanan muumimukia ja huojentavaa johtopäätöstä.

Tarkoitan tällä sitä, että jos kirjoittamani onnistuu kuvailemaan jonkin asian selkeästi ja ristiriidattomasti, on kirjoitukseni valhetta, sillä asiat joista olen kiinnostunut, eivät ole selkeitä ja ristiriidattomia. Tunnen tarvetta kirjoituksellani tökkiä ja sörkkiä itseäni sekä lukijaa, että lukemiskokemus ei jättäisi rauhalliseen tilaan. Sapettaa se perkeleen hiippailu.

Minun oppini ylöskirjattuna tulee näyttää siltä että se herättää lukijassa palon tehdä saatana jotain, tai vaikka tarpeen sanoa kovaan ääneen ”EIPÄ!” Muuten olen epäonnistunut joko oppimisessa tai ylöskirjaamisessa. Jos tässä nyt on kuitenkin elämän peilaamisesta kysymys.

Ajatteluni on röpelöistä, holtittomasti assosioivaa, moniäänistä, huikentelevaista, liian pitkälle menevää, pätkittäistä, lyhytjänteistä, junnaavaa, kirjaimellisuutta vaalivaa, epärealistisen idealisoivaa, autistisuuteen asti loogista, minulle itselleni liian nopeaa.

Jos tämän kirjekokoelman funktio on virallisesti olla minun opinnäytteeni kirjallinen osa, täytyy sen sisältämien kirjoitusten silloin näyttää minun opiltani. Siitä syystä olen koettanut antaa joka röpelölle, haavalle, paiseelle, epämuodostumalle ja ulokkeelle tilaa. Kaikki ne ovat pinta-alaa, mihin sinä voit tarttua. Haavoja, joista nähdä sisään. Haisevia, märkiviä rakkuloita, joista saat virustartunnan, joka aiheuttaa sinulle ajoittain haisevia, märkiviä rakkuloita, joita et voi jättää huomiotta. Elämän pinta ei ole sileä ja korrekti, eikä sitä voi silloin olla myöskään taiteen pinta – taiteen, jonka eräs

merkittävämpi tarkoitus on näyttää minkä näköinen elämä on – niinä hetkinä kun katsoja on tullut itse elämälle sokeaksi.

Röpelöinen muoto on myös harkittua vittuilua sille kuolleelle akateemisuuudelle ja keskiluokkaisuudelle ja varovaisuudelle ja hiljaisuudelle jonka koen vaivaavan ennen kaikkea Taideyliopistoa – mutta jossain määrin myös omaa koulutusohjelmaani. Nuo kokemani ilmiöt – arvelen niiden olevan perua korkea-asteen taidekoulutuksen keski- ja yläluokkaisuudesta yleensä. Viimeistään Taideyliopiston pakkoavioliiton myötä ne ovat alkaneet valua aiemmin hivenen rahvaanomaisemman Teatterikorkeakoulunkin puolelle. Ja Teatterikorkeakoulun yhteisön ihmisten kanssa käymieni keskustelujen perusteella en ole kokemukseni kanssa yksin.

Kuka minä sitten luulen olevani? Mistä asemasta käsin minä tällaisia kirjoitan? Olenko muka sitten jotenkin ulkopuolella tästä? Millä saatanan konstilla? Kelataanpa vähän taaksepäin.

ENSIMMÄINEN LUKU: KOIVULEHTO – ELI EKHOLAN KAIKUJA

Koska sinä et tunne minua, ja koska minäkään en tunne minua, otin asiakseni selvittää edes jossain määrin että miksi minulla on ollut elämässäni niin helppoa, että olen pystynyt ryhtyä opiskelemaan konsti-alaa päätoimisesti. Tämä luku on tarkoitettu ennen kaikkea selvittämään paikkaani yhteiskunnassa ja maailmassa, antamaan vinkkejä siitä ketkä ihmiset ovat valtarakenteissa minun yläpuolellani ja ketkä alapuolellani - toimimaan minulle itselleni oppaana siinä, miten minun tulisi valtaani käyttää.

Punch up¹ on mahdoton tehtävä, jos ei tajua yhtään miten itse yhteiskuntaan sijoittuu. Silloin päätyy naureskelemaan niiden kustannuksella, joilla on jo valmiiksi vähän valtaa. Tästä on kosolti kotimaisiakin esimerkkejä. Mun on vaikea nähdä sellaisille valinnoille muita syitä kuin vieraantumisen todellisuudesta ja se, ettei ymmärrä kuka on suhteessa muihin. Ei voi ymmärtää mistä joku toinen ponnistaa jos ei näe omia jalansijojaan - jos ei itse tajua mistä on kotoisin ja mistä olla kiitollinen.

Mistä minä itse sitten olen kotoisin, mistä olen kiitollinen?

*Pienen maatilan asuinrakennus Alahärmässä,
Ekolan kylässä, tai oikeastaan eräässä sen
lukuisista sivukylistä*

*Kohtaus. Tapahtuu otsikon kuvaamassa paikassa. Simultaanisti vuosina
1950 ja 2018.*

¹ ”Punch up” on termi, jolla tarkoitetaan pilantekoa itseä yhteiskunnallisessa järjestyksessä korkeammalla olevista tahoista ja ihmisistä. Eli siis heistä joilla on enemmän valtaa kuin itsellä – ja ”punch down” on siten naureskelua itseä vähempivaltaisten kustannuksella; raiskausvitsejä, tsiisusniemisiä ja niin edelleen.

HENKILÖT:

AINO MANTERE (OS. EKOLA), talon vanhin tytär, 73v (vuonna 2018)

JUHA EKOLA, edellisen veljenpoika, 30v (vuonna 2018)

NIKOLAI EKOLA, AINOn isoisä, 74v (vuonna 1950)

AINO EKOLA, 4v (vuonna 1950)

IMPI EKOLA (os. KORPELA), NIKOLAI:n miniä, AINOn äiti, 30v (vuonna 1950)

TERTTU EKOLA (os. KIVIKANGAS), IMPI:n miniä, JUHAN äiti, 63v (vuonna 2018)

On vuosi 1950. Nelivuotias AINO EKOLA katsoo kaksihuoneisen kotitalonsa ikkunasta tielle. NIKOLAI-paappa askeltaa hiekkatietä. Paappa on menossa metsätöihin Pohjoiskyrölle päin, hänellä on kirves kyynärtaiteessaan. Ehkä paappa näkee AINOn ikkunassa, ja siksi kääntyykin pihaan ja astuu tupaan. AINolla on nukke kainalossaan, tyttö.

NIKOLAI 1950

Ompas koria tyttö. Annaksä sitä paapalle sylhin?

AINO 1950

joo

On myös vuosi 2018.

AINO 2018 (JUHALLE)

Paappa kysyy multa että voiko se ottaa tytyn sylhin. Mä annoon tytyn paapalle ja paappa laittaa sen takkinsa povhen. Ja sitte se sanoo että ”ny mä annan tälle kikkiä” elikkä tissiä. Mua kauhiasti nauratti ja punastutti

JUHA 2018

Sehän oli hauskan oloonen miäs. Ja ennakkoluulotoon kun tohtii lähtiä Amerikhan. Sillä oli varmasti Adhd tai ei ainakaan aivan keskiverto hermosto

NIKOLAI 1950

Mitä höpäjät

JUHA 2018

Niiiiiiin kun mä oon tutkinu viime aikoona tätä että mitä varte en pysty kunnolla keskittyä ja arki-asiat on jatkuvasti sekaasin ja on sellaista sompaalua ja impulsiivisuutta ja lähimuisti on huano ja aika useen illalla havahrnun siihen että en oo syäny ja alakoholin kans on ollu ongelmia ja nettipornon ja en oikeen saa mitään aikahan ja sitte ku lähtöö niin lähtöö niinku tykin suusta ja kaikki projektit aina alootan yhtä aikaa niinku että perunakattila hellalle ja kaharen kolomen kirian lukeminen ja kitaran koriaus ja kenkien koriaus ja mattojen puristelu ja tiskiveten laskeminen ja tupakoonti ja säveltäminen ja sitä rataa, kaikki alakaa samalla siunatulla minuutilla. Ja sitte kumminki seuraavaksi huamaan että oon jumahtanu tunniksi vaan tuijottamhan ja haaveelemhan. Ja myhästyn vaikka sen tähäre että jään justiin kotoa lähties kiristämään kaikkien keittiön tualien ruuvia ku huamaan että yks tuali nitkuu. Ja sitte on kaikellaasta kylillä kulukemista ja auttelemista. Auttelemista tosiaan, koko aika ja jatkuvasti. Vaikka ei yhtään pyyrettääsi. Ihan vaan kun aivo muistaa saaneensa dopamiinipaukun moneen kertaan siitä kun on onnistuneesti auttanu jotain uutta tuttavuutta. Niin sellaasia kuuluu Adhd:hin, multa ruvethin sitä tutkimhan viime kesänä. Ja se kulukoo suvus. Mä oon sitä ajatellu kun sä tohoriit lähtiä Amerikhan ja Valiofaaterikin oli kova auttelemhan kyliillä ja pitämhän poikakerhoa ja

IMPI 1950

Niin on, vähä liikakin kova, kotonakin olis tekemistä

JUHA 2018

(yleisölle) Täältä käsin kattottuna näyttää siltä että tämän(kin) isälinian miähet on käyny mailmalla tekemäs sankaritekoja ja naiset on ollu kotona maharollistamas elämän

NIKOLAI 1950

Vai siltä näyttää. Soot Ainon kans jutellu vanhoosta asioosta?

JUHA 2018

Joo, ne on ruvennu kiinnostamhan samas ku sekin että mikä on mun paikkani tämän kansan joukos ja täs maailmas

Nikolai ja Aliina (os. Björkholm) menivät kimppaan vuonna 1907, ja 1909 heille syntyi ensimmäinen lapsi, Eino. Kumpikin oli vaatimattomista oloista lähtöisin, ja 1910 Nikolai lähti Amerikkaan hankkimaan perheelle taloudellista turvaa.

Nikolai oli Amerikassa vuosina 1910-1912 ja palasi sitten kotiin aiempaa varakkaampana. Hän oli onnekas – toisin kuin moni, jonka taival päättyi uuteen maailmaan. Hän myös sai pidettyä rahoistaan kiinni, eikä tullut juoneeksi niitä.

NIKOLAI 1950

Kyllä siinolis kipiäksi tullu jos molsin ne kaikki juanu

Ekolan kylässä, nykyisen valtatie 19:n varrella, asui viime vuosisadan alussa osuuskassan hoitaja, hänkin sattumalta nimeltään Nikolai.

Virkansa puolesta siis Kassa-Nikolai. Kassa-Nikolai joutui hankaluuksiin kavallettuaan osuuskassasta varoja, ja joutui sitten myymään omia maitaan korvatakseen tämän. Nikolai E. oli oikeaan aikaan oikeassa paikassa, ja he pystyivät vaimonsa Aliinan kanssa ostamaan nuo pellot ja metsät. Ne ovat tuoneet turvaa heidän jälkeläisilleen toisessa, kolmannessa ja neljännessä polvessa.

JUHA 2018

(NIKOLAIlle) Mihinä töis sä olit siälä Ameriikas? Moon koittanu kysellä kaikki lähisuvun vanhimmat ihmiset mutta ei Aino tiänny eikä naapurin Kalle eikä Margittikaan

NIKOLAI 1950

Jaa eikö kukaan tiärä? Ooksä Einolta kysyny?

JUHA 2018

Eino on kuallu jo aikaa. Emmoo varmhan eres sitä koskaan nähäny. Mutta Margitti kyllä sanoo että Eino muisti aivan kaiken. Mutta että kuulemma sen tenavat ei oo sitte niin ollu kiinnostunehia

NIKOLAI 1950

Enkä mäkään pysty sitä enempää valaasemhan täs yhteyres. Siinä on tiätyt rajootukset että kuinka palio säkään voit kirioottaa mua tähän mitään sukuhistorian arvaalua esittämhän, eikä sellasesta oikeen olisi iloakaan

JUHA 2018

(*NIKOLAille*) Ei olisi ei. (*Yleisölle*) Mä en oo ikään tavannu näitä mun isoisovanhempia Nikolaita ja Aliinaa – ne kuali 1950 ja 1968 – mutta niillekin moon kiitollisuurenvelaas tästä maharollisuurestani kokeella siipiäni konstaalun paris

Ja niin. Edellä esitetyllä tavalla minä hyvinvointeineni kytkeydyn Amerikan alkuperäiskansojen riistoon

IMPI 1950

Kissa!² Oos ny siipiäs myären. Hyvähän se on siältä paliouren keskeltä maailmaa syleellä. Täs aias ei oo aivan samahan laihin vaihtoehtoja ja inttersektionaalisuutta. Eikä ollu palio valinnanvaraa silloonkaan ku appifaari lähti Amerikhan. Mitä sitte olis pitäny sun miälestä teherä? Istua paska housuus ja orottaa noutajaa?

AINO 1950

äitee älä huura

JUHA 2018

Ehän mä ny mummu hyvä sillä, mä koitan vaan tulla tiatooseksi siitä että mitä varte ittellä on ollu niin helappua

² "Kissa!" oli Impin käyttämä voimasana.

IMPI 1950

Nii

(hiljaisuus)

(Yleisölle) se voi olla, että meidän on vähä vaikia ymmärtää toistemman valintoja ja niitä aika erillaasia mailmoja mihän elethän. Että kaikki kuulostaa sitte heti moittimiselta

JUHA 2018

Niin on. Ku se on sitä jo samas aiaskin elävien ihmisten kans. *(yleisölle)* Impi-mummun molemmat vanhemmat kuoli ennen ku mummu oli viirentoista, ja se joutuu sitte huutolaaseksi siihen saakka ku pääsi karianhoitokoulhun. Ja vähä sen perästä tuli sota. Se on vähä toisenlaasta lapsuutta ja nuoruutta ku mitä itellä on ollu

(hiljaisuus)

Ehkä se mummun vaiheeten tuumaaminen on kans osaltansa johtanu tähän että mä nykin täälä sitte koitan kirioottaa köyhän asiasta ja jotenkin sovittelaa ittiäni tähän koko kuvahan.

Kyllä tähän liittyy mulla häpiää. Jotakin sellaaia ajatuksia että kuinka saatana mä täälä kehtaan leikkiä ja teoretisoora kun toisilla menöö palio huanommin. Mä en sillä lailla enää piittaa ulukopualisiista arvostelioosta, niihin pystyy jo jollakin lailla suhtautumhan. Mutta ittelleni mä en aina pysty vastaamhan, siihen ”millä oikeurella” -kysymykshen. On sellaanen ajatus että pitää antaa johonkin päin jotakin takaasin vastinheksi siitä avusta ja tuesta mitä on itte saanu.

Sitä avusta ja tuesta mitä oon tiätysti johonkin pisteeseen asti pitäny aivan ittestäänselevänä. Esimerkiksi että isävainaa eläessänsä tuki auttamalla käytännön asioos, esimerkiksi auton hualtamises. Ja esimerkkillänsä opetti siihen että melekeen kaiken voi teherä itte. Ja piti hualta siitä että koneet on kunnos, että mettästä saa polttopuut – ja muutenkin hualehti lämmityksen ja muun talotekniikan. Ja että äiteeltä on aina voinu lainata rahaa – sillä on ollu

vakituunen työpaikka Kansaneläkelaitoksella – ja että se on jaksanu kannustaa mua toimiissani. Ei oo tuaminnu eikä vihootellu. Se on osaltansa luanu turvaa jonka varas moon tohtinu kulukia erikoosia teitä. Tämähän nyt on tälläästä ydinperheidyillä kyllä kyllä, mutta mun kohoralla totta

TERTTU 2018

Vähä kyllä julietta tuallaanen että julukisesti annethan tunnustusta

JUHA 2018

Ymmärrän. Se mun kokemukseni kumminkin on. Sä oot hoitanu tonttis hyvin ja rakkaurella.

(yleisölle) Kuinka tällaiset asiat sitten liittyy sanotaan nyt vaikka näyttelijäntyöhön? Pari tapaa tulee heti mieleen: ensinnä tämä lähisuvun henkinen ilmasto joka on mahdollistanu monenmieliseksi otukseksi kasvamisen, ja toisena konkreettiset puitteet, silläkin lailla konkreettiset että ne puitteet on tosiaan suurelta osin ollu puuta.

Kerronpa yhdestä tärkeästä käännöksestä jonka uskalsin tehdä noiden puitteiden varassa.

On vuosi 2010.

On lama, olen edellisvuonna saanut kenkää Junkkari Oy:ltä, jossa olin hitsaamon trukkikuskina. Nyt olen työkkärin kurssin kautta päätenyt hakemaan töihin telemarkkinointifirmaan, johon pääsenkin. Työsuhde kuitenkin kestää vain 10 minuuttia, sillä en pysty sitoutumaan tekstiin jota minun pitäisi puhelimessa ihmisille ladella. Laitan paperit pöydälle ja ilmoitan ottavani mieluummin karenssin, sitten poistun.

Työsuhteeni eivät olleet olleet tuota ennenkään pitkiä, mutta tämä on ensimmäinen kerta, kun jättäydyn omasta valinnastani työttömäksi. Vähän tuon jälkeen – vaikka erään työkkärin virkailijan inhimillisyyden ansiosta vältänkin edellämainitun karenssin – jään myös te-toimiston listoilta pois. Päätän että keskityn teatteriin ja musiikkiin. Teatteriin tarjoavat mahdollisuuksia lähialueen nuorisoseurat, nimellisesti Härmänkylän ns,

Kortesjärven Ylikylän ns ja Ylihärmän ns. Ne ja niiden tarjoama oppi ansaitsisivat aivan oman lukemistonsa. Musiikkia on mahdollista harrastaa, koska vanhemmat ovat aikoinaan tukeneet kitaransoittoinnostustani sekä kustantamalla kolme musiikkiopistovuotta että hankkimalla sähkökitaran ja vahvistimen, joiden turvin olen pystynyt ruveta soittamaan bändeissä.

Impi-mummu on kuollut edellisvuonna, ja olen jo vähän aiemmin muuttanut häneltä ja v.1991 kuolleelta Valio-faaterilta tyhjäksi jääneeseen taloon, joka on lapsuudenkotini pihapiirissä. Täytän viikkoni teatteri- ja bändiharjoituksilla ja äänityspuuhilla. Töissä käyn sen verran että on rahaa ruokaan ja autolla kulkemiseen.

Miten sellainen oli mahdollista?

Olen siis varttunut Alahärmässä, Björkholman kylässä Kelan asiakasneuvojan ja autoteknikon lapsena. Kotitilani Koivulehto käsittää noin 10 hehtaaria metsää ja noin 10 hehtaaria peltoa. Nämä asiat olivat minulle kyseenalaistamattomia pitkään. En ollut miettinyt että miksi on näin – ja mitä etuja niistä oli minulle seurannut.

Pellot ovat olleet vieraalle vuokralla jo 90-luvulta alkaen. Metsät ovat kuitenkin olleet omassa käytössä ja mahdollistaneet edullisen puulämmityksen. Isovanhempieni vanha talo kotipihassa taas on ollut suunnatonta luksusta – lämmittämisen vaivalla mahdollisuus lukea, soittaa, äänitelehtiä ja vääntelehtiä vuorokaudenajasta riippumatta.

Yhtä kaikki – mulla on tosiaankin ollut aikaa ja energiaa keskittyä muuhun kuin välittömään hengissä pysymiseen tai vaikeissa kotioloissa selviytymiseen. Syntyperäni, ihonvärini tai sukupuoleni takia en oo jäänyt mistään tärkeäksi kokemastani ulkopuolelle. Mulla on ollut turvaa ja luottamusta niin paljon ympärilläni että mun on ollut mahdollista opetella monenlaisia taitoja, joiden avulla tulla eläneeksi vaikka myöhemmin elämässä olisi vähän laihemmat oltavat.

Kun hyvään asemaansa havahtuu, kohtuullista olisi se, että pikku hiljaa alkaisi jakamaan sitä taitoaan tai tietoaan tai muuta pääomaansa itseään heikommassa asemassa oleville.

TOINEN LUKU: MITÄ MEIDÄN SIIS ON TEKEMINEN – JA VOIKO SEN TEHDÄ TEATTERIN AVULLA?

Miten sellainen sitten olisi mahdollista? Sellainen itseä vähempivaltaisessa asemassa oleville jakaminen? Toisen asialla oleminen?

Jo tällä vähäisellä kokemuksella ymmärrän sen, että teatterilippu maksaa sen verran ettei sellaisia paljon pienituloisena ostella. Ja vaikka välillä olisikin tarjolla halvempia tai jopa ilmaisia lippuja, vaatii niiden hyödyntäminen sen tyyppistä pitemmällä aikavälillä kartutettua henkistä pääomaa, että teatterin olisi yleensäkin mahdollista ihmistä kiinnostaa. Sellaisen pääoman hankkimista taas helpottavat turvalliset ja kulttuurille myönteiset kotiolut.

Eli teatteri ei suinkaan – vaikka sillä onkin hienon hieno yhteisöllinen potentiaali – ole kaikkien ulottuvilla.

Onko väistämättä vain niin, että ollen kotoisin alasajetulta pientilalta, niukin naukin alemman keskiluokan oloista, päädyn silti johonkin isoon kaupunginteatteriin jossa esiinnyn minua reilusti varakkaammalle yleisölle, jotka sitten hymyillen viihtyvät ja ovat sitä mieltä että kylläpä on pojalla kaunis laulunääni? Tai kukaties pääsen johonkin varsin oikeamieliseen urbaaniin teatteriin esiintymään varsin oikeamieliselle urbaanille yleisölle, joka on minun laillani sitä mieltä että jotain täytyisi tehdä. Teen luokkahypyn ja säilytän kuitenkin kokemukseni siitä että kylläpä kylläpä minä olen kansanmies, maisterisjätkä. Äh.

Pitäisikö mun sitten vain – oman tuntoni mukaan toimiakseni – muina robinhoodeina saada puijattua rikkaiden rahat ja systemaattisesti jaella niitä vähempivaltaisille? Raha näet on kouriin tuntuvaa valtaa.

Vai uskallanko luottaa siihen, että pyrkimykseni totuudellisuuteen johtaa sellaiseen taidetoimintaan, joka herättelee hyväosaisten synnintuntoja samalla – tai vuoroin – kun valaa uskoa ja vallankumouksen tulta sorrettujen sydämiin?

Vai pitäisikö haudata kuvitelmat siitä, että teatterilla on ylipäättään sellaista hyvänlaatuista muutosvoimaa, joka ylittäisi sen aiheuttamat vahingot? Ja jos näin on tehtävä, millä pystyy sitten itselleen oikeuttamaan tällaisessa ammatissa toimimisen? Tämän saatanan kekkuloinnin ja vääntelehtimisen

punaviiniä ja hummusta täynnä olevien, sattuman johdosta hyvinvoivien ihmisten edessä, samalla kun eräät toiset ihmiset, samaisen sattuman tähden, kärsivät puutetta ja ovat vailla vähäisintäkään valtaa. Millä sen pystyy itselleen oikeuttamaan?

Päiväkirja, 22. tammikuuta 2019

Voi kai sanoa että jos auttaminen kiinnostaa ja jos yhteiskunnallisuus kiinnostaa niin mee vanhainkotiin esiintymään. Tajusin just että ei asia oo kuitattu sillä. Ensin ajattelin että tuo on validi argumentti. Ei oo. Suurempaan julkisuuteen, populaariin tulevilla näyttelijöillä on suurempi vastuu esimerkin antamisesta. Kysymys on tässä siitä että millaisen esimerkin voi antaa, kelvollisen, ilman että tippuu marginaaliin? Miten hieroa suomut silmiltään niin, että totuus jonka näkee näyttää enemmän totuudelta kuin valheelta, siinä määrin että sen tunnistavat totuudeksi muutkin. Bill Hicks!

Edellisessä päiväkirjamerkinnässä on yksi sellainen ajatus joka mua on vaivannut koko Teatterikorkeakoulussa opiskeluni ajan. Että miten olla putoamatta marginaaliin jos haluaa pyrkiä totuuteen ja hyvyyteen, siis siihen että omista tekemisistä, vaikka nyt sitten konstailun parissa, olisi iloa ja apua ja helpotusta lopulta niille, jotka sitä eniten tarvitsevat. Ja missä kaikkialla juuri sellainen avuksi & iloksi oleminen on mahdollista?

Päiväkirja, 21. joulukuuta 2018

Miten helposti solahtaa siihen, että alkaa kirjoittamaan jotain ”Kirjallista Opinnäytettä”, vaikka pitäisi kirjoittaa siitä mitä JUURI NYT on oppinut! Maailmassa on niin tuhottoman paljon kivettynttä kirjoitusta, ajatuksia jotka on kirjattu ylös kun ne eivät ole enää ajankohtaisia eikä niiden maku tuore, että ei ole mitään mieltä kirjoittaa muusta kuin siitä minkä ymmärsi juuri tänään.

Ymmärrän tänään taas tarkemmin kokoni ja paikkani. Olen järjestämässä vanhoille ystäville pientä pikkujoulujuhlaa tänään, leivon leipää, teen itusalaattia ja niin edelleen. Olen hyvä ja vieraanvarainen ihminen. Kirjastossa käydessäni kuitenkin kompastun hurskauteeni. Romanialainen ukko istuu kirjaston edustalla arkensa toimessa. Annan hänelle pari euroa ja koetan kysellä että mikä meininki. Ei ole yhteistä kieltä puhuttavaksi. Hän vaikuttaa viluisemmalta kuin kerjäläiset tavallisesti. En osaa sitten kuitenkaan tehdä muuta.

Lähden kotiin päin ja matkalla mietin: olen kuitenkin lähdössä joulunajaksi pois Vuosaaresta, miksi en antaisi tuolle miehelle asunnon avainta siksi aikaa.

Ensiksi olen mielessäni tietenkin laupias samarialainen, ja tuumin että jos kämpästä jotain katoaa niin sitten katoaa. Olen itsekin eläessäni varastanut sellaiselta jolla on paremmat varat kuin minulla. Ja niin olet sinäkin.

Entäpä jos hän kutsuu asuntoon muita romaneja. Jos heitä kiinnostaakin hiukan vähemmän asunnon virallisen vuokralaisen asiat, ottavat kitarat ja sodastreamit ja laittavat kaupan. Eihän se nyt mitään, mietin. Entäpä jos keittävät kaapista hernekeittoa, se palaa pohjaan ja asuntoon jää haju. Senkin kestää. Entäpä jos pitävät mekkalaa ja hankkivat minulle hädän. Se alkaa olla jo vaikeaa hyväksyä. Kiittämättömät paskiaiset. Ja toisaalta, hyvähän mun on täältä huudella. Kuus vuotta yhteiskunnan varoilla leikkimistä opiskelleena. Mä en oo mikään sanomaan mitään.

Ja silti pelkään asemani puolesta. Pelkään että minulta varastetaan, minun luottamukseni petetään, asuntoon piilottamani kultakorut, jotka olen saanut mummulta, löydetään ja myydään. Ennen kaikkea pelkään että tällainen yösijanvälitystoiminta johtaa häätöön. Tärkein menetettävissä oleva asema, mikä minulla tällä hetkellä on, on se että asun kaupungin kämpässä.

Miten sitten toimin?

Se on minun oma asiani. Mähän voin tehdä vaikka jonkun teatteriesityksen aiheesta – tai niin – kirjoittaa siitä opinnäytteeseeni! Siinä kerron miten kamalaa on kun ihmiset eivät tee mitään, kävelevät

aina ohi, katsovat aina ohi, eivät koskaan kuuntele muita sanoja kuin sellaisia jotka kuulostavat työtarjojilta tai kehuilta. Se on varmasti vaikuttava esitys ja asiat muuttuvat sen myötä.

Pläpäti plää. Vaikka se olis mun oma asiani niin kerron kuitenkin. Kirjoitin ylläolevaa tekstiä odottaessani sämpylöitä uunista. Olin jo polleasti päättänyt että keitän ukolle teen, vien pari sämpylää ja näytän avainta että mee jouluksi mun kämppään asumaan. Kuitenkin viirailin kämpillä sen verran kauan, että kirjastolle palatessani ukko ei enää ollut siellä.

Vietimme vanhojen ystävien kanssa pikkujoulujuhlan lämpimässä asunnossa, söimme hyvin, ja seuraavana päivänä lähdin Etelä-Pohjanmaalle. Kämpä jäi tyhjilleen.

Miksi edellinen on merkityksellistä ja miten se liittyy vaikkapa näyttelijäntyöhön? Mun mielestäni yksi taiteen tärkeämmistä tehtävistä on totuuden etsiminen. Sitä myöten, jos todessa elämässään vaivattomasti välttelee niitä asioita joista näyttämöllä saarnaa, on se vain tekopyhyttä ja fuulaa. Kumiseva vaski. Jo ylläolevan päiväkirjamerkinnän sisällyttäminen tähän tuntuu falskilta, koska en tosiaankaan ole tehnyt kaikkea voitavaani.

Samoja asioita ovat pyöritelleet mielessään edeltä menneetkin hyvinvoivat, esimerkiksi Leo Tolstoi:

Kolmekymmentä vuotta sitten näin Pariisissa, mitenkä tuhansien katsojain läsnäollessa lyötiin ihmiseltä pää pois giljotiinilla. Minä tiesin tämän ihmisen olleen julman pahantekijän. Minä tiesin kaikki ne syyt, joita ihmiset vuosisatoin kuluessa ovat tuoneet esiin, puolustaakseen tämänlaatuisia tekoja. Minä tiesin että tämä tehtiin itsetietoisesti, mutta sinä hetkenä, kun pää erkani ruumiista ja putosi laatikkoon, minulta pääsi huuto ja minä ymmärsin, en järjelläni, enkä sydämmelläni yksin, vaan koko olennollani, että kaikki kuoleman rangaistuksesta kuulemani väitteet olivat ilkeätä lorua, että, kokoontuipa ihmisiä kuinka suuri joukko tahansa toimeenpanemaan murhaa, tuota maailman pahinta syntiä, nimittivätpä he itseään miten hyvänsä, — että murha on murha, ja että tuo synti tehtiin minun silmiäni edessä. Ja minä läsnäolollani ja toimettomuudellani

hyväksyin tämän synnin ja otin siihen osaa. Samoin nytkin, nähdessäni tuota nälkää, vilua ja kurjuutta, jota tuhannet ihmiset kärsivät, ymmärsin koko olennollani, että kymmenien tuhansien semmoisten ihmisten olemassa olo Moskovassa, samalla kuin minä ja muut syömmelintupaistia ja sampikalaa ja verhoamme hevosia veralla ja latioita matoilla, — sanoivatpa kaikki maailman oppineet mitä hyvänsä. — on rikos, joka ei ole ainoastaan kerran tapahtunut, vaan yhä tapahtuu, ja että minä, ylellisyydessä eläjä, en ainoastaan sitä suvaitse, vaan suorastaan otan siihen osaa.

Minusta oli eroitus näiden kahden vaikutelman välillä ainoastaan siinä, että edellisessä tapauksessa ainoa, mitä olisin saattanut tehdä, olisi ollut se, että olisin huutanut giljotiinin ääressä seisoville ja murhaa toimeenpanneville heidän tekevän syntiä, ja kaikin tavoin koettanut estää tuota tekoa. Mutta näin menetellessäni saatoin edeltäpäin tietää, ettei tämä minun tekoni estäisi murhaa tapahtumasta. Jälkimmäisessä taas saatoin antaa ei ainoastaan varimakeaa ja mukanani olevat mitättömät rahat, vaan myöskin palttooni ja kaiken, mitä minulla oli kotona. Mutta minä en sitä tehnyt, jonka vuoksi tunsin silloin ja tunnen nyt, enkä lakkaa koskaan tuntemasta osallisuuttani yhä jatkuvaan rikokseen niin kauan, kuin minulla on liikaa ruokaa, silloin kuin toisella ei ole mitään, ja kaksi pukua, silloin kuin toisella ei ole yhtäkään.

(...)

Samana iltana, kun olin palannut Ljapinin talosta, kerroin vaikutelmistani eräälle ystävälleni. Tämä ystävä — eräs kaupungin asukkaista — alkoi puhua minulle jonkinmoisella mielihyvällä, että se on aivan luonnollinen kaupunkilainen ilmiö, että minä vaan maalaisuuteni vuoksi näen siinä jotain erikoista, että se on aina niin ollut ja tulee olemaan, että niin täytyy olla ja että se on sivistyksen välttämätön ehto. Lontoossa on vielä pahempaa, ja ei siinä siis ole mitään pahaa, eikä siitä saa olla tyytymätön. Minä aloin väittää ystävääni vastaan, ja tein sen semmoisella kiihkolla ja vimmallalla, että hänen vaimonsa tuli toisesta huoneesta kysymään, mitä oli tapahtunut. Minä olin, itsekään sitä huomaamatta, kyöneleet silmissä ja itku kurkussa huutanut ja huitonut käsilläni ystävääni edessä. Minä huusin: "niin ei saa elää, niin ei saa elää, ei saa!" Minua nolattiin tarpeettomasta kiivaudestani, sanottiin, etten voinut mistään levollisesti keskustella, että semmoinen kiivastuminen on

epämiellyttävää, ja päälle päätteeksi todistettiin minulle, että semmoisten onnettomain ihmisten olemassa olo ei mitenkään voi antaa aihetta lähimmäisten elämän myrkyttämiseen.

Tunsin heidän olevan oikeassa ja vaikenin, mutta sydämeni pohjassa tiesin, että minäkin olin oikeassa, enkä voinut rauhoittua.

Ennestäänkin jo minulle vieras ja outo kaupunkilaiselämä tuli minulle nyt siihen määrin inhoittavaksi, että kaikki ne ylellisen elämän ilot, jotka ennen olivat tuntuneet minusta iloilta, tulivat minulle piinaksi. Ja vaikka kuinka olisin koettanut löytää sydämmestäni edes jonkinlaista puolustusta elämällemme, en voinut hermostumatta nähdä en omaa, enkä toisten vierashuonetta, en siististi, herrasväen tapaan katettua pöytää, en komeita ajopelejä hyvin syötettyine kuskineen ja hevosineen, en loistavia kauppapuoteja, teattereita, enkä tanssiaisia. En voinut sen rinnalla olla näkemättä nälkäisiä, viluisia, sorretuita Ljapinin talon asukkaita. En voinut saada päästäni ajatusta, että nämä kaksi asiaa ovat yhteydessä toistensa kanssa, että toinen johtuu toisesta.

(Tolstoi 1908, 14-16)

Kuten Tolstoi, minäkään en voi saada päästäni ajatusta, että yksien hyvinvointi on toisten hyvinvoinnista pois. Elämme rajatulla planeetalla, valtioissa, joiden yhteiskuntajärjestykset perustuvat väkivallan uhkaan. Sitä uhkaa ei vain helposti havaitse jos itsellä on riittävästi suojaa ympärillä – vaikkapa rahan tai elämän varrella saatujen taitojen ja tietojen muodossa.

Suurten kaunokirjallisten teostensa kirjoittamisen jälkeen Tolstoi tarkemmin havahtui omaan – kieltämättä varsin mittavaan – hyväosaisuuteensa ja sitä kautta myös ympärillään näkemäänsä kaupunkilaiseen kurjuuteen. Vanhoilla päivillään hän kamppaili tämän ristiriidan kanssa ja kirjasi myös ylös ajatuksiaan ja toimiaan sen parissa.

Toinen tarkka nimenomaan kaupunkilaisen köyhyyden kuvaaja on Minna Canth. Hänen taustansa ei ollut aivan yhtä turvattu kuin Tolstoin, mutta varsinaista köyhyyttä ei myöskään Canth kärsinyt. Vuonna 2017 olin mukana valmistamassa Tiina Pirhosen ohjaamaa sovitusta Canthin Köyhää kansaa - pienoisoromaanista.

Köyhää kansaa (ensi-ilta Teatterikorkeakoululla 21.4.2017)

Omasta kurssiraportistani

Köyhää kansaa -pienoisromaani aiheena, siitä keskusteleminen ja sen kohtausten harjoittelu ärsyttivät minua kahdesta syystä. Ensinnä, koin, että olen itse liian rikas ja siksi liian kokematon köyhyyden suhteen käsittelemään tätä aihetta verrattuna eräisiin muihin ryhmän jäseniin. Toiseksi, koin että eräät muut ryhmän jäsenet ovat liian rikkaita ja siten kokemattomia köyhyyden suhteen käsittelemään tätä aihetta verrattuna minuun. Nämä vaihtelivat ja synnyttivät ennakkoluuloja – ja sittemmin nuo ennakkoluulot joko purkautuivat tai asettuivat vähintään mittakaavaan.

Edellämainittu liittyy siihen samaan mistä aiemmin harjoituksissa keskusteltiin: että köyhät eivät voi kertoa omia tarinoitaan koska heillä ei ole valtaa. Pari ajatusta siitä. Ensiksi, kyllä he voivat, mutta ne tarinat eivät tule neonvaloihin vaan pysyvät ruohonjuuritasolla. Rikkaat eivät voi niitä ymmärtää. Paitsi ne rikkaat jotka ovat kokeneet köyhyyttä. Eli, toiseksi, köyhän täytyy rikastua – eli saada valtaa – ennen kuin rikkaat kuuntelevat hänen tarinoitaan.

Tämän produktion myötä minulle valkeni se, kuinka köyhyyden käsitteleminen teatterissa johtaa herkästi siihen, että on ”ne jotkut köyhät” joista puhutaan ja sitten me tekijät, jotka emme aivan kunnolla pysty näkemään sitä että miksi me emme itse ole köyhiä. Lopputulemana ainakin tässä tapauksessa oli se, että hyväosaiset esittivät jokseenkin kauniin ja koskettavan kuvaelman köyhyydestä toisille hyväosaisille ja kaikki viihtyivät. Käsittääkseni esitys oli koko työryhmälle, minä mukaan lukien, tärkeä ja rakas. Se oli teknisesti laadukas, liikuttava ja miellytti varmasti kokijoiden aisteja, mutta ylempänä kuvattu asetelma jäi vaivaamaan minua. Että mikä virka tällaisella esityksellä on, kuka siitä jotain kostuu. Muuttaako tämä

mitään vai tyyntytteleekö vaan meitä hyvinvoivia. Että saako tällainen touhu aikaan enemmän paha kuin hyvää.

Ymmärrän toki, että asetelmasta ja kokemuksestani teki erityisen räikeän se, että kyseessä oli Teatterikorkeakoulun esitys, ja katsojakunta sitä myöten ehkä erityisen etuoikeutettua. Tuo asetelma ja sen herättämät tunteukset olivat ja ovat vaikeita, eikä se vaikeus ole poistunut minusta. Ennen muuta vatsani pohjaan jäi se pirunnyrkki, että mahdollisuus saada äänelleen kuulijoita tarkoittaa sitä, että itsellä on valtaa – ja siten vähävaltaisimpien äänet jäävät aina kuulematta.

Jälkeenpäin olen huomannut, että tuo produktio oli minulle vakava tönäisy ruveta selvittämään oman hyvinvointini taustoja ja sijoittumistani tähän maailmanaikaan.

Jälleen: mitä meidän siis on tekeminen?

Ymmärrys omasta taustasta ja asemasta on tietenkin tärkeää. Se on perusta. Ymmärryksen ja oivalluksien täytyy kuitenkin johtaa toimintaan ja muutokseen, muuten niitä ei mikään erota viihteestä. Yksi vaihtoehto on tietenkin tehdä palkallinen taidetyönsä miten ja missä vain, aiheuttaen sillä mitä seuraamuksia aiheuttaa, ja antaa sitten vapaa-aikaansa tai ylimääräisiä rahojaan sellaisille jotka niitä tarvitsevat – koettaa tällä tavoin tuoda vaakaa tasapainoon. Mutta jos näkee että näiden kahden osa-alueen olisi hyvä olla yhtä, että ”päätyön” olisi hyvä olla sellaista jonka voi rehellisesti kokea olevan enemmän rakentamisen asialla kuin tuhon, mitä voi tehdä?

Käsin kosketeltavat neuvot jotka olen löytänyt ovat jokseenkin:

Ensinnä, on tietysti jo aiemmin mainittu konstailu laitoksissa, kuten vankiloissa, vanhainkodeissa, sairaaloissa.

Toiseksi, kadulla ja kylänraitilla (almupalkalla) esiintyminen pitää oman kokemukseni mukaan esiintyjän todellisuudessa kiinni ja tuo samalla konstia myös sellaisten ihmisten elämänpiiriin joilla ei sitä ole varaa ostamalla hankkia.

Kolmas neuvo on hakeutua opettamaan, edes jotain, edes jonnekin. Mieluusti sellaisille ihmisille joilla ei muuten olisi pääsyä sellaisen henkilökohtaisen opetuksen piiriin.

Neljäntenä on pysyä liitoksissa kotiseutuunsa ja sen ihmisiin – ensinnäkin että ei unohtaisi sitä konkretiaa mistä oma sisäinen turva on peräisin (jos sellaista turvaa on), ja toiseksi jotta voisi toimia kaksisuuntaisena kulttuurivaihdon siltana, lautturina, viestinviejänä.

Viidenneksi, on hyvä tehdä helposti liikkuvia esityksiä joita on mahdollista viedä ulos kasvukeskuksista. Tästä esimerkkinä Juha Hurmeen ohjaama *Suomi 100 000 vuotta* -iltamakiertue (ensi-ilta 17.10.2017 Kolarin työväentalo, Kolari).

Kuudentena, kuten tämän kirjallisen työni ohjaaja Teemu Mäki 17.3.2019 palautteessaan ehdotti: ”...koska hyväosaiset ovat niskan päällä, koska heillä on valta, on vähintään yhtä tärkeää vaikuttaa myös heihin, eikä ainoastaan alistettuihin. On järkevää lietsoa sekä sorrettujen vallankumoushenkeä että sortajien synnintuntoa...”.

Olen periaatteessa Teemun kanssa samaa mieltä, mutta en luota turhan vakaasti siihen että – suhteessa resurssien käyttöön – sortajien synnintunnon lietsominen olisi yhtä tehokasta kuin sorrettujen nostaminen.

Hyvä on myös miettiä oman kunnianhimonsa juuria. Että haluaako julkisella työllään nousta muitten yläpuolelle vai tehdä aktiivista työtä sen eteen että yhä useampi olisi tasavertainen. Ja mikä tahansa kulloinenkin vastaus onkaan, olla sille rehellinen ja tosi.

KOLMAS LUKU: TEKOPYHÄINHÄVÄISTYS

Mulla on jo pitkään tätä kirjoitustyötä suunnitellessani ollut takaraivossani vihollinen. Se on sellainen teatterikoululainen, teatterintekijä, kulttuuri-ihminen, hipsteri – tai ketä meitä maailmanparantajia nyt on – joka on kovasti sitä mieltä, että kyllä, jotain pitäis tehdä vaatteiden halpatuotannolle ja ilmastotuholle ja kehnolle sosiaalipolitiikalle ja rasismille ja niin edelleen. Sellainen joka on kapitalismia vastaan mutta silti nauttii sen hedelmistä. Sellainen joka ei ole kohdannut suurempia vaikeuksia elämässään ja siitä huolimatta puheillaan antaa kuvan että ymmärtää tallottuja. Sellainen jolla on oikeastaan aika turvattu aineellinen asema josta ei tee suurta numeroa muttei myöskään luovu siitä turvasta. Sellainen jolla on kaikista ihmisoikeuskysymyksistä ja ympäristökysymyksistä ja arvokysymyksistä kiivaat mielipiteet, mutta joka ei kuitenkaan ihan tyystin elä sellaista elämää mitä pitää ihanteena ja mitä julistaa muille. Sellainen joka muuttaa maailmaa hashtag kerrallaan. Sellainen joka lankeaa silloin kun kukaan ei katso. Ja välillä hän on ollut totta kai myös herroiksi elelevä osakkeenomistaja tai tyhjiä lupaileva poliitikko – mutta ei niin usein kuin joku mielestään oikeamielinen maailmanpelastaja. Oon kiertänyt sitä tyyppiä ajatuksissani ja kirjoituksissani, mutta en oo ihan saanut selville että kuka se tekopyhä pallinaama on.

Se on kuitenkin sellainen tyyppi joka linkkailee facebookkiin kirpeitä, rahavaltaa kritisoivia kirjoituksia, ajelee henkilöautolla julkisilla teillä, on mielestään köyhän asialla mutta lähtöisin varakkaasta perheestä – eikä halua ihan kaikista eduista ja kesämökeistä luopua, pidättäytyy lentämisestä oikeuttaakseen aiemmin mainitun henkilöautoilun, syö välillä lihaa kun tekee niin mieli, puhuu vähempivaltaisten auttamisesta mutta kuitenkin keskittyy pääasiassa tekemään omasta elämästään turvallisempaa, kritisoi halpamaissa tuotettujen vaatteiden ostamista ja silti on valmis käyttämään niitä kunhan ovat kiertäneet kirpputorin kautta.

Havahduin juuri nyt siihen että en ehkä tiedä kuka tämä tyyppi on. Huomaan että olen toivonut että hän ei ihan olisi minä, ja huomaan myös toivoneeni että hän olisi tuo ja tuo toinen – että mulla olisi joku selkeä vihollinen, joku joka on selkeästi vilpillinen.

Hän on nimeltään –

Varma Vihulainen

Häntä ei, kokonaisena ihmisenä, ole olemassa. Hän on se, josta kuka tahansa meistä etsii syyn itsensä sijaan. Eritoten yhteiskunnallisesti kantaa ottavan taiteentekijän on varsin helppo langeta syyttämään Varma Vihulaista.

Esitykseen tarvitaan rasistinen hahmo? Esikuvana käytetään Varmaa. Tarvitaanko joku tyyppi josta on luettavissa evankelisluterilainen perinne? Varma on varma valinta. Onko käyttöä omaa hyvinvointiaan tunnistamattomalle keskiluokan edustajalle? Varma on tähänkin käypä. Hän on se joku toinen joka on takuulla itseä pahempi ja kierompi. Hän on olkiukko tahi -akka jota käytetään silloin kun taiteilijasta ei tunnu turvalliselta tutkia omia rasistisia asenteitaan tai sitä, ettei olekaan ihan niin intersektionaalinen feministi kuin mitä on antanut ymmärtää. Tai sitä, että välttää katsomasta silmiin tiettyä kansanosaa.

Itse olen käyttänyt Varmasta eniten sitä variaatiota jota kuvaan tämän luvun alussa, mutta hän on kaikille meille erilainen ja valmis mukautumaan kulloiseenkin tarpeeseen.

Varman käyttäminen esikuvana näyttämöllä omien kokemusten ja oman sielunsa rumuuden käyttämisen sijaan johtaa siihen, että näyttämön tunteita ja kokemuksia ei katsomosta käsin pysty tunnistamaan. Voi vain sanoa että ”niinpä, tuollaisia ne persut/kokkarit/juntit/teatterinjohtajat/miesnäyttelijät/ukkolat/airistot/trumpit/putinit on”. Mutta jos teatterintekijä uskaltautuukin – ilman sarkasmia – ottamaan aineistoksi oman pahuutensa sen sijaan, että koettaa pitää sen povessaan hiljaa, voi olla että katsomossakin joku uskaltautuu ajattelemaan olevansa osasyylinen asioiden kulloiseenkin tolaan.

Katsotaanpa. Syy sille, että lähtee selvittämään vaikkapa omaa sosioekonomista sijoittumistaan (tai mitä tahansa muuta koordinaattiaan valtarakenteissa) ei voi olla se, että pystyisi paremmin väistämään kieroon katsotuksi joutumisen tai yksin kuolemisen tai vääristä aiheista vitsailemisen stand-up -iltamissa. Syyn täytyy olla se, että haluaa nähdä maailman tarkemmin ja todemmin, nähdä oman paikkansa ja että kenen hartioilla seisoo, mistä jääkaapissa oleva kauramaito tulee, mistä jääkaappi tulee ja

kuka laittaa kellarissa uuniin puita (tai kivihiihtä). Ja että ketkä jäävät kauramaidosta ja kivihiilestä paitsi. Ja että mistä kaikesta kehtaa olla olematta kiitollinen. Ja että ei ole olemassa korvamerkittyjä tuulisähköelektroneja, saatana.

Ja niin. Kaikkihan yrittävät parhaansa, niillä eväillä mitä ovat matkalle mukaan saaneet. Harvat pahuuttaan tai ilkeyttään tekevät vääryyttä tai haukkuvat vääriä puita. Joitain persoonallisuushäiriöisiä lukuunottamatta ihmisten pahat teot johtuvat tiedon ja kokemuksen puutteesta, pelosta ja yhteiskunnallisista rakenteista jotka sekä tarjoavat tietoa ja kokemuksia varsin kapealla kattauksella, että myös ruokkivat pelkoa. Siksi toiseen henkilöön käsiksi käyminen ei mielestäni ole hedelmällinen tapa tehdä taidetta. Siksi paras paikka aloittaa kritiikki on tekijän oma tekopyhyys.

Toisaalta

Mitä. Eli näyttämöllekö sitten mennään vain ruotimaan sitä että voi voi kyllä minä olenkin sitten vieläkin paha kun en lainkaan välttänyt muovipussien ostoa kiireisen viime kuun aikana enkä yhtään ryhtynyt mieskaveritoimintaan tai ollut ruoka-avun jakajana tai istuttanut herra siunaa yhtäkään puuta vaikka planeetta on ihan liekeissä ja pappaakin oon käyny kattomassa voi että kuinka kauan siitä on.

En tarkoita sitä. Pelkkään taiteilijan itsekritiikkiin perustuva esitys on herkästi aivan yhtä ponneton ja vaivaannuttava kuin jokin koko illan valtiomies-roast. Se on myös melkoisen turvallinen valinta, koska ei tarvitse lyödessään mieltä lyökö itseään isompaa vai pienempää.

Tarkoitan sitä, että itsensä on voitava nähdä osana kaikenmoisia hyvyyden ja pahuuden koneistoja, jotta pystyisi asettamaan itsensä rinnan suurten vallankäyttäjien ja pikkuruisten vallankäytön kohteiden kanssa. Näkemään mitkä tapahtumat ja olosuhteet ovat johtaneet siihen että sinä olet siellä ja minä olen täällä. Että mistä kaikista kritisoimistani metsähallituksista ja natsisaksakytköksistä ja kekkosista ja ameriikanvalloittajista ja mcdonaldseista ynnä muista kuitenkin olen hyötynyt ja edelleen hyödyn.

Väitän, että jos itsensä pystyy näkemään osana maailmaa niin hyvässä kuin pahassa, johtaa se siihen että omat kirjoitukset, näyttämöllepanot, runot ja näyttelemiset ovat muittenkin vaillinaisten ja rihmastoillaan tässä

yhteistodellisuudessa kiinni olevien olentojen – eli siis yleisön – tunnistettavissa.

Se, joka tuntee itsensä ja motiivinsa, ei pelkää kiinnijäämistä – ja pystyy myös tarvittaessa auttamaan muita!

En ole rasisti, mutta...

Kesällä 2017 kävin Taina Mäki-Ison pitämän Buffo-kurssin osana kesäopintojani. Kurssilta on erityisenä jäänyt mieleen muuan ”en ole rasisti, mutta...” -harjoite. Miksi?

Harjoitteessa kulloinenkin ilveilijä oli yksin näyttämöllä. Ainoa varsinainen sääntö oli, että harjoitteen nimessä mainittu lause tuli lausua ja siitä jatkaa. Muistan, miten tuntemukseni olivat varsin kiusaantuneet useamman eri opiskelijan tehdessä harjoitetta – tai lähinnä kokeillessa rajojaan siinä, mitä kaikkea rasistiseksi luettavaa sanastoa uskaltaa käyttää. En heti ymmärtänyt mistä oli kysymys, että miksi tämä on niin kovin kiusallista, eikä tunnelma vapaudu. Ryhmässä oli monen väristä ihoa, mutta en kokenut vaikeitten tunteitteni johtuvan siitäkään.

Sitten – näin luulen – ymmärsin mistä on kysymys. Opiskelijat olivat ulkoistaneet rasistin itsestään ja suoltaneet suustaan sellaista kieltä minkä arvelivat olevan jollekulle ”rasistille” tyypillistä. Heti kun joku meistä ymmärsi alkaa käyttämään materiaalina (ilmeisesti) tutumpaa ”avarakatseisuutta” ja ”suvaitsevaisuutta”, johon se varsinainen rasismi sitten verhoutui milloin mitenkään onnistuneesti, esiintymisestä tuli hyvällä tavalla kihelmöivää ja ennen kaikkea tunnistettavaa. Tuli tunne että nytpä tästä tulikin totta eikä pahvikuvaa. Että kappas, kaikkein huvittavimpia ovat ihmiset jotka koettavat olla oikein kovin antirasistisia – mutta harmikseen unohtavat oman rasistisuutensa. Me.

Väitän että jokainen meistä on rasisti, ja hankala rasisti on se joka sen kieltää – hänellä ei ole mahdollisuutta sen asian suhteen kehittyä mihinkään suuntaan. Ja rasismi-sanalla voi laittaa minkä tahansa muunkin sokeuden oman hyväosaisuutensa suhteen.

Warda Ahmed käsittelee mielestäni tässä jokseenkin samaa asiaa:

(...)Liittolainen vai puolestaloukkaantuja? Joulun alla 2015 käy kuumana valkoisten rasistien ja valkoisten ”suvakkien” sanasota. Vähemmistön edustaja ja erityisesti rodullistetut siirtolaiset ovat vain kiistakapula. Rasistien ja fasistien keksimä haukkumanimi ”suvakki” otetaan omaan käyttöön ja ryhmäidentifiointi alkaa sosiaalisessa mediassa. Vastarinta muotoutuu ja haukkumasana otetaan omaan käyttöön. ”Suvakeiksi” itsensä identifioivat maahanmuuttajiin suvaitsevaisesti ja ymmärtävät maahan-muuttoa järjen kautta. Suvaitsemiseen liittyy ongelmallinen sisäänrakennettu valtarakenne. On niitä jotka suvaitsevat ja niitä joita suvaitaan.

Yhdysvaltalaisissa mustien aktivistien blogeissa kirjoitetaan paljon ”liittolaisista” eli ”allies” ja mikä heidän tehtävänsä on aktivismissa kuten Black Lives matter –liikkeessä. Suomessa asetelma on aivan päinvastainen. Suomessa kyse on rasistien ja ”suvakkien” välisestä valtataistelusta. Usein ”suvakki” määrittelee rodullistettujen kipupisteitä ja keksii ratkaisuehdotuksia kuulematta vähemmistöjen omaa ääntä. Kamppailu käydään suvaittujen puolesta. Suvaituilla ei uskota olevan omaa kompetenssia tai oikeutta osallistua ”aitojen suomalaisten” välisessä arvokeskustelussa. Moni tekee sydäntäriipaisevia teoksia aiheen tiimoilta. Vuoden lopussa asetelma kulminoituu hashtag -kamppanjaan ”I’mWithSuvakki, jossa ”suvakki” voi ostaa itseään tukeakseen t-paidan. ”Suvakki” ei haasta valtahierarkiaa, ”suvakki” arvostelee vastamielenosoituksia fasisteja kohtaan, ”suvakki” etsii dialogia rasistien kanssa, ”suvakki” määrittää itsensä hyväksi ja tietää aina mikä on oikein ja kuinka puolesta loukkaantua. ”Suvakki” on ensisijaisesti itsensä puolella, siksi ”suvakki” on heikko liittolainen. Valkoiset Suomessa voisivat rohkeammin olla antirasisteja ja ihmisoikeuksienpuolustajia, vähemmän suvaita ja enemmän kunnioittaa.

(Ahmed 2016, 51-52)

Se, että joutuu aktiivisesti kannattelemaan päällään jotain hyveellisyyden suoja-pukua, jotain mistä kristillisissä kirjoituksissa käytetään sanaa

ulkokultaisuus, on varsin tuhoisaa luovuudelle ja totuuden etsinnälle – mitkä ovat nähdäkseni tavoiteltavia arvoja teatterikonstienkin värkkäilyssä.

Sitä en väitä, että kamalimmat ajatuksensa ja maailmankuvansa vääntymät pitäisi tuoda näyttämölle sellaisinaan, ihan vain jotain rehellisyyden mahtikäskyä noudattaakseen. On eri asia mitä kannattaa harjoitusten suljetussa turvahuoneessa luotettavan työryhmän kesken paljastaa itsestään, kuin mitä kannattaa näyttää ulkomaailmalle – mitä kannattaa väittää ulkomaailmalle.

Päiväkirja, 15. helmikuuta 2018

Mä haluan mennä sellaisiin juttuihin (ja työryhmiin) missä ei tarvi suojella itseään tai tarvii mahdollisimman vähän. Missä ihmiset laittavat lähtökohtaisesti oman tekopyhyytensä käyttöön. Tekopyhydestään ei voi koskaan täysin luopua, aina tulee uutta kuonakerrosta päälle, siksi sen kääntelyn ja tiukan tiristämisen tulee olla aktiivista ja jatkuvaa.

Helppoa se ei ole, sellainen tiristäminen, eikä aina kivaa. Se pelottaa. Mikä siinä pelottaa? Olen kuullut sanottavan että kaikki pelko on kuolemanpelkoa.

Uskalla kuolla yksin – tutustut ihmisiin

Olen viime vuosina tullut usein vastakkain sen ajatuksen kanssa, että lopulta kaikki asiat, mitä – näyttämöllä tai sen ulkopuolella – pelkään, liittyvät yksin jäämiseen ja/tai kuolemiseen. Kumpi on pahempi, sitä en osaa sanoa. Silti, olen tunnistanut tuon pelon ja aktiivisesti haastanut sitä. Kerta kerran jälkeen kysynyt mielessäni ”voinko tulla hylätyksi tämän valintani tähden, tai sen tähden että kerron rehellisesti mitä mieltä olen”, ”kuka hylkää”, ”haittaako se”.

Joka kerta kun antaudun kohtaamaan toisen aidosti, tosine ajatuksineni, harhaluuloineni ja mielipiteineni, olen vaarassa tulla lopullisesti nolatuksi, paljastetuksi ja jätetyksi yksin. Ja myös vaarassa ajautua mielenkiintoisiin ja

molemminpuolisesti antoisiiin keskusteluihin, kestäviin ystävyysuhteisiin ja monipuolisempaan, rikkaampaan ajatteluun.

Ja sitä paitsi: en voita mitään sillä että käyttäytymällä epärehellisesti ajan luotani niitä ihmisiä, jotka saattaisivat olla kiinnostuneita siitä, mitä oikeasti ajattelen.

Päiväkirja, 14. tammikuuta 2019

Näyttelijä pelaa tunnistuksella tunnistumilla, jos ei ole valmis opettelemaan muiden kieliiä niin on vaan ulkopuolinen. Näyttelemään ei voi oppia yksin kellarissa harjoitushuoneessa erämökissä, täytyy olla yhdessä muiden kanssa maailmassa nähdä toiset katsoa liikkeet tuntea tunteet. Tunteen välittämisestä saan tunteen välittämisestä.

Silti: aina on olemassa vaara että rehellisesti eläminen ei johda mihinkään hyvään, vaan ainoastaan yksin jäämiseen ja yksin kuolemiseen. Miten sitten suhtautua siihen ajatukseen? Anthony de Mello julisti aikoinaan aiheesta muun muassa näin:

Olen usein sanonut ihmisille, että teidän on kuoltava, jos todella haluatte elää. Elämän portti on kuvitella itsensä makaamassa haudassa. Kuvitelkaa olevanne arkussanne, missä tahansa asennossa, joka teitä miellyttää. Intiassa hautaamme vainajat jalat ristissä. Joskus heidät viedään sillä tavoin poltettavaksi, vaikka toisinaan he makaavat jalat suorina. Kuvitelkaa siis, että makaatte oikosenaan kuolleena. Katsokaa nyt ongelmianne tästä näkökulmasta käsin. Kaikki näyttää toisenlaiselta, vai mitä.

Se on varsin ihana meditaatio. Jos teillä on aikaa, tehkää se joka päivä. Voi kuulostaa uskomattomalta, mutta se herättää teidät eloon. Olen laatinut tästä meditaation kirjaani Wellsprings. Näette ruumiin lahoavan, näette luut ja lopulta tomun. Aina kun puhun tästä, ihmiset sanovat: ”Hyi, miten vastenmielistä!” Mutta mikä siinä on niin vastenmielistä. Hyvänen aika, se on todellisuutta. Mutta monet teistä eivät halua nähdä todellisuutta. Ette halua ajatella kuolemaa. Ihmiset eivät elä, useimmat teistä eivät elä. Te vain pidätte ruumista hengissä. Ei se ole elämää. Elätte vasta sitten, kun teistä on täysin yhdentekevää oletteko hengissä vai

kuolette. Silloin te elätte. Kun olette valmiit menettämään elämänne, elätte. Mutta jos varjelette elämäännne, olette kuolleita. Ajatellaan, että istutte ullakolla ja sanon teille: ”Tulkaa alas!” ja te vastaatte ”Ei, emme tule, olemme lukeneet ihmisistä, jotka ovat kiivenneet portaita alas. He ovat horjahtaneet ja taittaneet niskansa. Se on liian vaarallista.” Tai en saa teitä ylittämään katua, koska sanotte: ”Tiedäthän, että ihmiset voivat jäädä auton alle katua ylittäessään?” Jos en saa teitä menemään kadun yli, miten voin saada teitä ylittämään kokonaisen mantereen? Ja jos en voi saada teitä kurkistamaan ulos pienistä, kapeista uskomuksistanne ja vakaumuksistanne ja katsomaan toisenlaista maailmaa, olette täysin kuolleita. Elämä on kulkenut ohitsenne. Istutte pelästyneinä pikku vankilassanne ja pelkäätte, että menetätte Jumalanne, uskontonne, ystävännne, kaikenlaiset asiat. Elämä on uhkapelureita varten. Niin Jeesus sanoi. Oletteko valmiit ottamaan riskin? Tiedättekö, milloin olette valmiit ottamaan riskin? Silloin, kun olette huomanneet, että tämä, mitä ihmiset kutsuvat elämäksi, ei ole elämää ollenkaan. Ihmiset erehtyvät ajattelemaan, että elämä on ruumiin hengissä pitämistä. Rakastakaa siis kuoleman ajattelemissa! Palatkaa siihen yhä uudelleen. Ajatelkaa kuolleen ruumiin, luurangon ja kouralliseksi tomua hajoavien luiden suloisuutta. Mikä helpotus se onkaan! Jotkut teistä eivät tiedä, mistä nyt puhun. Olette liian pelästyneitä ajatellaksenne asiaa. Mutta on todella helpottavaa katsella elämäänsä tästä näkökulmasta käsin.

(de Mello 2012, 147-148)

Niin. Elämä on uhkapelureita varten. Elämä on niitä varten jotka etsivät totuutta riippumatta siitä onko se muotia vai mitä. Elämä on niitä varten jotka ovat itselleen ja ulospäin rehellisiä omista motiiveistaan, välittämättä seurauksista. Mua ei enää kiinnosta paskan vertaa että onko se banaalia tai noloa sanoa niin. Sadan vuoden päästä mä oon kuitenkin takuuvarmasti multaa. Saatan olla hengetön jo huomenna.

”Ei ikään tiärä kuka este kualoo”, sanoi isäni Veijo Ekola, joka kuoli sairastettuaan eturauhassyöpää 15 vuotta. Hän ei missään vaiheessa ryhtynyt valmistelemaan kuolemaansa vaan eli miten vain suinkin jaksoi.

Mäkään en halua ruveta valmistelemaan kuolemaani tai varmistelemaan elämäni. Vääjäämätön on vääjäämätön. Tällä tavalla kehystettynä sen pelkokin näyttäytyy mulle toisin kuin ennen.

En tietenkään väitä että minulle – tai oikeastaan ruumiilleni – on yhdentekevää kuolenko tänään vai en. Sisäeritykseni toimii kyllä ja sydämen syketaajuus nousee tarvittaessa. Jos viereisestä asunnosta kuuluu tappelun ääniä, kovia iskeytymisen ääniä ja huutoa, en syöksy sankarina paikalle ottamaan käanttöveistä keuhkooni, vaan soitan poliisille. Niin tein toissapäivänä. Pelkään kuitenkin impulsiivisuuttani tuollaisissa tilanteissa. Pelkään että arvioin vaaran väärin ja syöksyn tuhoon. Muun muassa tuota impulsiivisuutta käsittelen seuraavassa luvussa.

NELJÄS LUKU: TARKKAAMATON KONSTAILIJA TOISEN ASIALLA

Päiväkirja, 3. helmikuuta 2019

Mussa on ihan perkeleesti rihmoja ja limaisia ulokkeita. Olen keittiön pöydän ääressä, yritän opetella ulkoa edgar allan poen varjo-novellin suomennosta. Mulle selkiää että en tajua mistä siinä on kyse – missä on pihvi – ja että siksi se ei lainkaan kiinnosta mua. Ajattelen että menenpä tietokoneelle ja googletan että jos joku on pohtinut tuota novellia. En muista mitä tapahtui, mutta puolen tunnin tai tunnin päästä havahduin vessasta, olin asettelemassa pari päivää aiemmin silikonilla korjaamiani kenkiä patterille että silikonit kuivaisi nopeammin. Missään vaiheessa en ollut googlannut novellia.

Mun aivojen innokkaat limarihmat tarttuvat tottakai internetissä joka paikkaan, joten voi olla että jäin sinne johonkin kiinni. Mutta ne saattoivat tarttua myös mihin tahansa muuhun neljän metrin matkalla keittiöstä makuuhuoneeseen. Sitä tämä on. Löydän itseni joko viivyttelemästä, aloittamasta kaikkia asioita yhtä aikaa tai sitten lepäämästä liiallisen sääntäilyn tuomaa väsymystä pois.

Vaahtosin tuolla ylempänä siitä, kuinka tällaisen kirjoituskokoelman tulisi ilmentää nimenomaan sen kirjoittajan ajattelua. Edellinen päiväkirjamerkintä kuvaa sitä kovin usein toistuvaa tilannetta, jossa mun pitäisi keskittyä johonkin tiettyyn, ja ajatukset – sekä yhtä usein myös teot – alkavatkin edellämainitun keskittymisen sijaan kulkea aivan muita, nopeasti vaihtuvia ja siksi innostavia sivupolkuja.

Kesällä 2018 multa alettiin tutkia tarkkaavuus- ja ylivilkkaushäiriötä eli adhd:ta. Sitä ennen olin vajaan vuoden verran käynyt kaikenlaisissa tutkimuksissa masennuksen, itsetuhoisten ajatusten ja ahdistuksen takia. Masennusta ja ahdistusta mulla on ollut oikeastaan koko aikuisiän ajan.

Paperilla diagnoosi oli vaikea-asteinen psykoottinen masennus. Sitten sattumalta, erään lääkeaineen sivuvaikutuksista lukiessani törmäsin adhd-aiheisiin kirjoituksiin. Merkit täsmäsivät pitkältä ajalta (lapsuudessa enemmän tarkkaavuuden ongelmia, murrosiästä eteenpäin enenevässä määrin myös yliaktiivisuutta ja impulsiivisuutta). Kerroin nämä epäilyni vastaanotolla, jossa psykiatri otti ne todesta ja pääsin diagnoosiputkeen jossa edelleen olen ja odottelen, maaliskuussa 2019.

Nykytiedon mukaan adhd liittyy aivojen energiavajeeseen ja dopamiiniaineenvaihdunnan häiriöihin. Aivojen, erityisesti etuaivolohkon riittämätön verenkierto johtaa hapen ja glukoosin puutteen kautta ongelmiin työmuistin ja vireystilan kanssa (Diamond 2005, 807-825). Dopamiinin puolesta oireet taas liittyvät sen liian vähäiseen erittymiseen sekä aivojen dopamiinireseptoreiden vaillinaiseen toimintaan (Volkow et al. 2009)

Päiväkirja, 10. maaliskuuta 2019

Näyttelijän ja yleisön välinen suhde perustuu, ainakin minun mielessäni, samaistumisella eli peilisolujen toiminnalla pelaamiseen. Ihminen on laumaeläin eikä muutu lähiaikoina muuksi. Eli jos näyttämöllä on ihminen ja myös katsomossa on ihmisiä, olisi haaskausta jos peilisolujen toimintaa ei tiedostaen käytettäisi hyväksi.

Siksi näyttelijän motivaatio on niin kovin tärkeä asia. Jos näyttelijä ei ole sisäلتä katsoen kiinnostunut, innostunut tekemään jotain, tuo puute varmasti välittyy katsojalle (eri asia on tietenkin, jos siitä pystytään esityksen maailmaan tekemään ”juttu”, että näyttelijä ei nyt halua tehdä tätä ja tätä mutta joutuu sen silti tekemään.)

Aito innostus tarttuu. Innostunut ihminen on motivoitunut, hänen aivonsa tulvivat dopamiinia ja hänen tekemistään asioista tulee merkityksellisiä hänelle itselleen. Peilisolujen välittämänä tuon innon on mahdollista siirtyä katsojaan.

Millä kaikilla tavoin adhd sitten nivoutuu tähän työhön, sen kokonaisuuteen? Ensinnäkin sillä tavalla, että adhd:llä on voimakas korrelaatio aiemmin sivuamani vähävaraisuuden kanssa (Adamou et al. 2013).

Toiseksi sen esiintyminen on pystytty liittämään noin kymmeneen eri geeniin – eli se on siis periytyvä ominaisuus (Hansen 2018, 68).

Kolmantena adhd:hen liittyvä elämyshakuisuus (Hansen 2018, 24-26) liittyy, ainakin mun kohdallani, vahvasti tälle alalle päätymiseen.

Neljäntenä: ei pelkästään elämyshakuisuus, vaan myös monet muut tarkkaavuus- ja ylivilkkaushäiriöön liittyvät ominaisuudet ovat kokemuksen mukaan näyttelijöille tyypillisiä. Noista ominaisuuksista lisää seuraavassa.

Missä kohtaa kirjoja olet?

Minkälaisia ominaisuuksia adhd-ihmisillä sitten on? Anders Hansen kuvailee teoksessaan *Adhd voimavarana: missä kohtaa kirjoja olet?* adhd:hen liittyviä vaikeuksia ja etuja:

Pohjimmiltaan adhd:ssa on kyse kolmesta oireesta: tarkkaavuuden ongelmista, yliaktiivisuudesta ja impulsiivisuudesta.

Adhd:hen voi liittyä seuraavanlaisia ongelmia:

- *keskittymisvaikeudet*
- *ajatusten harhailu*
- *ohjeiden seuraamisen vaikeus*
- *vaikeus kuunnella ja seurata muiden puhetta*
- *vaikeus organisoida ja tehdä suunnitelmia*
- *vaikeus istua hiljaa*
- *muiden puheen keskeyttäminen*
- *vaikeus odottaa omaa vuoroa*
- *kärsimättömyys*
- *levottomuus, halu olla koko ajan ”menossa”*
- *jatkuva stimulaation tarve*
- *jalkojen heiluttelu ja tavaroiden hypistely (motorinen aktiivisuus)*

Tunnistatko näistä piirteistä itsesi tai jonkun tuntemasi henkilön? Jos tunnistat, se ei ole mikään ihme. Kaikki ihmiset sijoittuvat johonkin kohtaan ”adhd-kirjoja” eli meistä jokaisesta löytyy näitä piirteitä jossakin

määrin. Joillakin ihmisillä on edellä mainittuja piirteitä paljon, ja he sijoittuvat kirjon yläpäähän (...) Toisilla taas näitä piirteitä ei ole juuri ollenkaan, ja he löytyvät kirjon alapäästä. Osalla piirteet ja niistä aiheutuvat ongelmat ovat niin voimakkaita, että adhd-diagnoosin ja asianmukaisen hoidon saaminen on tärkeää. (...) Adhd:hen liittyy myös positiivisia piirteitä, joista kuitenkin puhutaan aivan liian vähän.

Adhd:hen liittyviä positiivisia piirteitä ovat

- *kekseliäisyys*
- *aikaansaavuus ja tehokkuus*
- *energisyys (lähes loppumaton energia)*
- *luovuus ja kyky ajatella ”laatikon ulkopuolelta”*
- *rohkeus, heittäytymiskyky*
- *uteliaisuus*
- *joustavuus*
- *täydellinen keskittymiskyky ja kyky uppoutua asioihin*
- *sinnikkyys (periksiantamattomuus, loppuun asti taistelu)*
- *intuitiivisuus, kyky kyseenalaistaa*
- *lateraalinen ajattelu (kyky löytää uusia näkökulmia asioihin)*
- *kyky unohtaa vastoinkäymiset (ei jää murehtimaan virheitään)*

(Hansen 2018, 12-14)

Sekalaisia kuvauksia omasta arjestani

Ylläolevat kuvat asuntoni tupakeittiöstä otin jossain vaiheessa talvea 2018-19. Niistä on mahdollista nähdä miten vaikuttavat eloon ja oloon se, että kaikenlaiset projektit alkavat toinen toisensa päälle, jäävät kesken ja kasautuvat. Myös hamstraustaipumukseni – joka on jo onneksi paremmin aisoissa kuin takavuosina – on tarkkasilmäiselle niistä havaittavissa. Sekä koko ajan uuden projektin aloittaminen että tavaran hamstraaminen ovat ymmärtääkseni seurausta laiskasti toimivasta mielihyvakeskuksesta. Miten tämä oletettu adhd-kirjon dopamiininnälkäisemmälle alueelle sijoittumiseni sitten vaikuttaa elämääni teatterintekijänä?

Tämän luvun alussa kuvasin tekstin ulkoa opettelua ja siitä harhautumista. Tuo harhautuminen eli jonkinlainen pienen mittakaavan impulsiivisuus on ehkä suurimpia arkeni ja työni vaikeuttajia. Siitä johtuu se, että harjoitteluun keskittyminen ja siinä pysyminen on itseohjautuen todella vaikeaa ja aikaa vievää. Tämä liittyy ennen kaikkea valmiin materiaalin ulkoa

opettelemiseen. Asia on eri uutta luodessa – silloin etuaivolohkon stimulaatiotason pystyy koko ajan pitämään itselleen optimaalisena.

Tuosta harhautumisesta juontavat myös juurensa pelot siitä, että on unohtanut jotain tai että on jostain myöhässä, ja myös näitä pelkoja teemoinaan käyttävät unet. Havahdun tolkkuttoman usein siihen että olen unohtunut johonkin itsestimulaatioluoppiin tai kiihtyvään, ulkomaailman ulos sulkevaan assosiointiin pääni sisällä, ajantaju on kadonnut, enkä ole ihan varma että olenko jo myöhässä tai onko jokin tärkeä valmistautuminen jäänyt tekemättä.

Itsestimulaatioon liittyen:

Päiväkirja, joskus tammikuussa 2019

Muistin, että olen joskus alle kymmenvuotiaana kehittänyt spontaanisti ajatusharjoitteen, jonka kulku on jotakuinkin: huomaan ajattelevani jotain asiaa, ja minulla on tunne siitä että olen päätynyt tuohon asiaan villin ja pitkän, valvomattoman assosiaatioketjun kautta. Sitten lähdän huvitukseksi kelaamaan tuota assosiaatioketjua taaksepäin jotta saisin selville että mitä polkuja ajatus on kulkenut silloin kun en ole tietoisesti sitä valvonut.

Adhd-ominaisuudet harjoitustilanteessa tai esityksessä

Diagnoosiputkeen pääsemisestä alkaen, tietojeni karttuessa alan kirjallisuutta ja vertaiskokemuksia tutkien, olen alkanut kiinnittää enemmän huomiota siihen, minkälaisia keinoja olen ennen adhd-piirteisiin perehtymistäni intuitiivisesti kehittänyt vireystilan pitämiseksi tarpeeksi korkeana harjoitustilanteessa – toisin sanoen millaisia keinoja olen kehittänyt selviytyäkseni.

Eräs vireystilaa nostava keino on raajojen ja sormien sykähdyksenomainen jännittäminen tietynlaisena sarjana tai vaihtoehtoisesti vain jalkaterien, varpaiden tai sormien mahdollisimman nopea heiluttelu tai jännittäminen. Tämän piirteen sisään luen myös rytmikkään sormilla ja jaloilla naputtamisen. Se on ollut läsnä elämässäni niin kauan kuin muistan. Se on

rauhhoittavaa ja automaattista ja samalla myös tahatonta musiikin säveltämistä. Ympärillä olevien keskittymistä se ei aina ole helpottanut.

Toinen on jatkuva tajunnanvirtainen puhuminen ja kommentointi, puheella reagointi. Se on ärsyttävää sekä itselleni että lähellä oleville, siksi olen – aiemmin häpeän siivittämänä, kun taas nyt, itseymmärryksen kasvaessa, tietoisesti ja lempeästi – koettanut korvata sitä jollain muulla, näkymättömämmällä aktiviteetilla.

Kolmas on laulaminen joko ääneen tai äänettä. Se on myös täysin automatisoitunut piirre, en pysty päättämään onko se päällä vai ei. Laulut siis välillä säveltyvät varsin vaivatta. Jatkuva laulaminenkaan ei tosin ole aivan kaikkien mieleen.

Neljäntenä ovat kemialliset stimulantit kuten kofeiini ja nikotiini, mutta niiden annostelemisessa mestariksi tuleminen vaatii aikaa ja tupakkia.

Harjoittelun vaikeus liittyy mulla monesti siihen, että ulkoa annetut ohjeet menevät multa ohi, ja teen sitten vain jotain ja toivon että se on edes suurin piirtein ohjeiden mukaista. Yksi syy tuohon ohi menemiseen on se, että jos ohje on sanallinen, saatan tarttua muutamaan ensimmäiseen sanottuun sanaan, ryhtyä tekemään niistä päässäni laulua, sananmuunnosta tai muuten vain hohtia vailla käyttämään niitä miellelyhtymien alkupisteenä. Tämä on todella turhauttavaa, jos kyseessä ovat asiat mihin todella haluaisin ja mihin pitäisi keskittyä.

Toisaalta taas adhd:hen liittyy olennaisesti myös hyperfokusoituminen. Tästä muistan eräänä esimerkkinä taiteellisen opinnäytteeni ”TAUkO”-esityksen eräessä näytännössä sattuneen tapauksen. Esitykseen kuuluu kohta, jossa asettelen moniosaisen retkikattilasetin ylösalaisin käännetyn roskakorin päälle, ja setin teräksinen kantokahva jää roikkumaan kaulani ympärille. Tämän jälkeen avaan hernekeittopurkin tarkoitukseni ruveta sen sisältöä lämmittämään kattilassa. Kyseisessä näytännössä purkkia avatessani jäi siitä vain sokka käteeni, eikä purkki auennut. Hernekeiton syöminen suoraan purkista oli tärkeää esityksen jatkon kannalta, joten purkki oli saatava auki. Ennen kuin ehdin sen kummemmin asiaa ongelmoimaan tai edes ajattelemaan, olin jo ottanut kantokahvan kaulaltani, ja muutamalla tarkkaan kohdistetulla iskulla saanut purkin auki. Pidän tätä esimerkkinä siitä, miten tarpeen vaatiessa hermostoni on kykeneväinen hyvin rauhalliseen

ja tarkoituksenmukaiseen, keskittyneeseen toimintaan – joka kuitenkin on niin nopeaa että en välttämättä itse tajua sen tapahtuvan.

Toisena esimerkkinä hyperfokusoitumisesta voidaan pitää musiikin säveltämisen tai äänittämisen yhteydestä minulle tuttua ilmiötä, jossa viiden tunnin soittamisen jälkeen havahdun siihen, että olen aivan uuvuksissa tai että on kova nälkä tai että olen kusemaisillani housuuni tai että ulkovaatteet unohtuivat päälle. Tekeminen on ollut tärkeintä eli toisin sanoen onnistunut stimuloimaan aivojeni mielihyvakeskusta juuri kuten tarpeellista on.

Päiväkirja, 20. maaliskuuta 2019

Mun on jollain tavalla voitava kirjoittaa auki tämä, että tämän adhd-osuuden työstö tuntuu olevan kaikkein rikkonaisinta ja keskeytysherkinä. Se on varmaan sattumaa. Rikkonaisuus johtuu nyt ehkä siitä, että on jo paine ja hoppu saada työ tarkastuskuntoon, mutta ei vielä ihan niin kiire etteikö välillä voisi harrastaa välttämiskäyttäytymistä ja vihellellä. No niin nyt näköjään kirjoittaessani keinun edestakaisin. Se auttaa! Autistic kids rock!

Sinunkin hermojasi tarvitaan

Adhd-kirjon värikkäämmälle osastolle sijoittuvien ihmisten sompailu ja haaveilu ja törmäily saattavat siis johtaa elämänhallinnan vaikeuksiin, päihdeongelmiin ja vähävaraisuuteen. Oikein kanavoituna ja ymmärrettynä tuollaiset ominaisuudet taas voivat tuottaa mullistavia taideteoksia, keksintöjä ja rikkaita ihmissuhteita.

Arvelen että monen oikeistolaisen vaikuttajan käyttämä termi ”heikompi aines” osuu pääosin juuri tähän tarkkaamattomaan ja impulsiiviseen joukkoon (<https://yle.fi> 2.11.2012.). Tämä on poliittisesti uskalias arvelus, eritoten kun kysymys on periytyvistä ominaisuuksista.

Kaikenlaisia ihmisiä kuitenkin tarvitaan: puurtajia ja haaveilijoita, ajattelijoita sekä laatikon sisä- että ulkopuolelta, kortinjakajia ja pakan sekoittajia. Uskon että emme olisi levinneet lajina näin laajalle ilman populaatioittemme hermostollista moninaisuutta. Tästä kirjallisen työni

ohjaaja Teemu Mäki oli eri mieltä ja kommentoi palautteessaan 26.3.2019. näkemystäni näin:

...sillä itse ajattelen paremminkin niin, että on tärkeää tunnustaa, että yhä suurempi osa ihmisistä on turhia. Turhia siinä mielessä, ettei talous tarvitse heitä työntekijöinä ollenkaan, eikä oikein kuluttajinakaan – sillä heillä ei ole merkittävää kulutuskykyä (=ostovoimaa).

Ja tässä tilanteessa pitää joko kovis-oikeistolaisesti ajatella, että nuo ihmiset ovat oikeasti turhia, ja nyt me pärjääjät sitten ihan hyväntahtoisuuttamme voimme heitä kuitenkin vähän almuilla elättää ja työllistämistoimin aktivoida. Tai sitten voi ottaa vastakkaisen kannan, jossa pidetään kiinni siitä, ettei ihminen ole olemassa mitään varten ja voimme yhdessä todeta, että jokaisella ihmisellä on itseisarvo.

Tähän jälkimmäiseen, plüsuun perushumanismiin, voi sitten liittää vielä marxilaisen saatteen, jossa toteaa, että kaikki ihmiskunnan saavutukset ovat viime kädessä yhteisiä – harva meistä osaisi omin päin, ilman muitten kehittämiä härveleitä ja tekniikoita, tehdä edes lusikkaa.

Teemu on kyllä oikeassa, ja siksi voisinkin tarkentaa, että kaikenlaisia ihmisiä on tarvittu, että ollaan päästy tähän missä nyt ollaan, ja siihen tuo marxilainen ajatuskin sopii. On ehdottomasti maku- ja aatekysymys, että minkälaisia ihmisiä tarvitaan. Se riippuu siitä että kuvitellaanko jokin päämäärä tai tarkoitus. Lähes koko maapallolle levittäytymiseen tämä neurologinen monimuotoisuutemme on kuitenkin soveltunut.

On tietenkin eri kysymys että nähdäänkö tämä koko maailman valloittaminen hyvänä vai huonona.

Hansen kirjoittaa myös tästä maailmanvalloituksesta:

Muutama vuosi sitten tehdyssä tutkimuksessa oli mukana yli kaksi tuhatta ihmistä kolmestakymmenestä eri paikasta ympäri maailmaa.

(...)

Koehenkilöiden geenejä tutkittaessa havaittiin jotain mielenkiintoista: DRD4-geenin DRD4-7R-variantti (jonka vaikutuksesta mielihyvakeskus on ”laiskempi” aktivoitumaan) oli yleisempi niillä ihmisryhmillä, jotka olivat historiansa aikana vaeltaneet eniten. Mitä pidempiä matkoja ihmiset olivat vaeltaneet 30 000 vuoden aikana, sitä yleisempi DRD4-7R-geeni oli. Sama kaava näkyi joka mantereella.

Tämä viittaa siihen, että jos monella yhteisön jäsenellä oli kyseinen geeni, ryhmä oli herkempi muuttamaan. Koska geeni tuntuu ajavan ihmisiä jatkamaan matkaansa kohti tuntemattomia paikkoja, sitä on alettu kutsua ”seikkailugeeniksi”. Mielenkiintoista on se, että DRD4-7R-geeni on erityisen tavallinen adhd-diagnoosin saaneilla.

(Hansen 2018, 47)

Kysymys ei siis ole siitä, onko jokin neurologinen tavallisuus tai epätavallisuus hyvä tai huono sinänsä, koska kaikenlaisia hermostoja on tarvittu siihen, että ihminen lajina on tullut siihen missä se nyt on.

Kysymys onkin siitä että miten itse kunkin hermosto voitaisiin tunnistaa ja tunnustaa arvokkaaksi – siten että ne, jotka ovat hermostollisesti kaloja, pääsisivät veteensä ja linnut taivaalleen. Ja hermostollisesti laiskiaiset puihinsa nukkumaan ja sulattelemaan.

Koska oma keskittymiskyky on monesti varsin lyhyt, ja mielenkiintoni kohteet vaihtelevat nopeasti, on seuraava luku rakenteeltaan suunniteltu juuri omani kaltaisille hermostoille.

VIIDES LUKU: ZETTEL – RAJATELMIA TAI EKOLAN LYHYET ERIKOISET

Ludwig Wittgenstein oli itävaltalais-englantilainen filosofi, jonka Wikipedia tietää lausuneen ”*olisi mahdollista, jopa toivottavaa kirjoittaa filosofinen teos vitsien muotoon*”. Hän ei aivan tuohon päämäärään päässyt, mutta hänen teoksensa ”Zettel – filosofisia katkelmia” koostuu kuitenkin lyhyistä ja lyhyehköistä numeroiduista ajatuksenpätkistä ja pohdinnoista. Osa niistä on myös humoristisia.

Ne ovat minun mieleni mukaista luettavaa. Tarpeeksi lyhyitä jotta niihin kykenee keskittymään, ja tarpeeksi haastavia jotta oma ajattelu tulee haastetuksi ja lähtee ratkontateilleen. Samanlaisia tuntemuksia minussa herättävät hyvät aforismit.

Viime vuosina minulle on ollut paljon apua tuollaisista muutaman rivin mittaisista tönäisyistä. Olen niiden avulla päässyt pois jumista, pystynyt rauhoittumaan, iljennyt innostumaan ja sitä rataa.

Minä saan eniten teoksesta joka laittaa ajattelemaan, sorkkii, ronkkii. Matkani varrella on monta risteystä joissa olen suunnan valinnut sen perusteella, minkälaista ajattelua jokin hyvin lyhytkin, parhaimmillaan aforistinen miete on minussa stimuloanut. Haluan saada aikaan muutoksia, vaikuttaa vuorollani. Siksi ryhdyin tekemään teatteria ja erityisesti näyttelemään. Parhaiten tunnen sellaiset vaikutustavat jotka ovat onnistuneesti vaikuttaneet itseeni. Eli fragmentaarisuus. Paradoksit. Aforismit. Runous. Looginen todistaminen. Vertaukset, ennen kaikkea, vertausten käyttämisen taito. Se on kognitiolle mitä harmonia musiikille. Polyharmoninen, polymetaforinen.

Kokeile näitä rajatelmia! Ja jos jokin ei toimi niin älä vittu skagaa vaan siirry seuraavaan. Niitä riittää kaikille vuoden viikoille.

1. Jos tuntuu siltä että kiinnostaa kovasti että mitä ihmiset sinusta ajattelevat, kirjoita. Kirjoita mitä arvelet ihmisten sinusta ajattelevan, hauku ja kehu itseäsi muitten suilla. Laita nämä ihmiset paperille keskustelemaan, väittelemään. Se on hauskaakin.

2. Kuvittele olevasi jotenkin erikoinen.

3. Jos katsot paljon pornoa ja/tai runkkaat paljon, lopeta kuukaudeksi ja katso mitä tapahtuu. En tiedä miten yleisesti ottaen toimii, mutta minun miesruumiillani tulokset ovat mielenkiintoisia.

4. Jos vanhempasi tai isovanhempasi ovat hengissä, kiinnostu sukusi asioista nyt ja ala kysellä.

5. Älä kuvittele olevasi jotenkin erikoinen.

6. Nykyään ei ole yhtään sen enempää nykyaika kuin koskaan muulloinkaan.

7. Käy aina välillä hautausmaalla ja sairaalassa muuten vaan.

8. Älä koskaan tee pilkkaa toisen innostuksesta, senkin kakkapyly. Innostus on kaikki mitä meillä on.

9. Jos oivaltaminen ei johda mihinkään käytännön tekoihin, sitä ei erota mikään viihteestä.

10. Feminismi on ikävä tehtävä johon on vain ryhdyttävä. Kukaan feministi ei ole iloinen siitä että tämä maailma vaatii feminismiin. Feminismi-sanana voit korvata myös termillä ”toisen asialla oleminen”.

11. Kaikki pelko on kuolemanpelkoa, sanoi Milla-Mari Pylkkänen kerran.

12. Yksinjäämisen pelko, kasvojen menettämisen pelko, keskellä aukeaa kusemisen pelko, lentopelko, sudennäköisten pelko, kontrollin menettämisen pelko, saavutetun aseman menettämisen pelko. Ne ovat kaikki kuolemanpelkoa.

13. Sinä olet hyvin todennäköisesti sadan vuoden päästä kuollut. Mitä olet jättänyt jälkeesi?

14. Kännissä alkoholisti on lomalla omasta elämästään. Näyttämöllä näyttelijä on lomalla omasta elämästään. Xvideos.comissa pornoaddikti on lomalla omasta elämästään. Hyvää lomaa.
15. Eräs tehtaanjohtaja johti toimensa ohella toimistohenkilökunnastaan muodostuvaa jousikvartettia ja sävelsi sille teoksia. Kun häneltä kysyttiin miten hän ehtii tähän kaikkeen, hän vastasi: ”kun tulee jokin sävellysidea tai työ, minä teen sen aina heti”.
16. Jos tuntuu että on suuri kynnys ryhtyä jonkin teoksen valmistamiseen, voit kokeilla ohjetta ”ei siitä tule mitään mestariteosta, ryhdy töihin”.
17. Kysy itseltäsi työtilanteessa ”mistä on hyötyä työskentelylle?”, sanoi Elina Knihtilä kerran.
18. Alkoholistin perustelut juomiselle ovat tunneperäiset. Jos perusteet juomattomuudelle eivät ole, juominen voittaa lopulta. Kaikki paitsi juomattomuus nimittäin on juomista (alkoholistille). Se on kuin VR. Kaikki paitsi ajallaan oleminen on myöhästymistä. Ei voi olla enempää kuin juomatta tai enempää kuin ajoissa.
19. Sinä olet tekopyhä, minä olen tekopyhä.
20. Jos tutustun vain itseni kaltaisiin kirjailijoihin tai ajattelijoihin tai ihmisiin yleensäkin, en ikinä saa tietää minkälainen olen. Vain selkeästi toisenlaista vasten näkyy jonkinlaisuus.
21. Siksi ei uskalla antautua aitoon vuorovaikutukselliseen suhteeseen rikollisen tai mielisairaana tai vääräuskoisen kanssa, kun tajuaa että siinä saattaa joutua itsekin muuttumaan kun kohtaa toisen tasa-arvoisena.
22. Ole luotettava ja ystävällinen, eli sellainen jonka haluaisit omaksi työtoveriksesi tai vierelläsi kulkijaksi.
23. Juomisen lopettanut konstinkeksijä: enhän mä olen juomatta kuin hetken kerrallaan. Kaikki muu on päätöksellä, harhalla, fiktiolla pätemistä.

Oivaltaminen ei kestä, päätökset murtuvat elämän edessä. Siksi ei ole kestävää kuvitella itseään vahvaksi vaan tunnustaa heikkoutensa ja pyrkiä aina näkemään kirkkaasti mitä se heikkous vaatii. Se heikkous on kalleinta mitä meillä on. Se on sitä mitä kovikset nimittävät korniksi (terveisiä Hellstenille ja Yrjänälle).

24a. On vaikeaa ottaa jostain itselle vastakkaisia arvoja sisältävästä kirjoituksesta se, mikä on itselle sopivaa ja arvostaa sitä.

24b. Halu altistua kaikenlaiselle tiedolle vs halu saada vahvistusta omalle päähänpinttymälleen. Pähänpinttymä = päähän on pinttynyt jotain. Teräsvillaa täytyy ottaa ja hinkata täytyy. Se saattaa sattua ja mukana voi lähteä muutakin kuin se pinttymä. Mielikuvittele nyt että aivoja hierotaan teräsvillalla.

25. On vaikeaa nähdä vastustajien ajatuksissa mitään hyvää tai järkevää. Vaikeaa saada riuhtaistua itsensä irti mukakuuntelemisesta KIINNOSTUMAAN ja VAIKUTTUMAAN aidosti sellaisen ihmisen ajatuksista, jota pitää tyhmänä tai väärämielisenä.

26a. Jos et ole koskaan lakannut kynsiäsi, kokeile. Tunnustele minkälaista elehtimistä se herättää sinussa. Älä poista lakkaa muutamaan päivään. Käy kylillä hoitamassa asioita ilman hanskoja.

26b. Epävarmuus, ja alttiille masennuskin, kuuluu elimellisenä osana harhaisesta maailmasta irti kasvamiseen. Suuri tuntematon on suuri tuntematon on suuri tuntematon. Siksi mua pelottaa. Se, että porukka kelluu keksityllä lautalla tyhjyyden meressä, tarkoittaa vaan sitä että itselleen voi keksiä oman lautana - tai purjeveneeseen, siivet tai kengät. Tämä tulee mieleen kynsilakassa kulkemisesta.

27. On aika kasvaa aikuiseksi – loppuelämäni.

28. Jos mielin kuuluisaksi, pitää olla joku porukka joka liimailee mun naaman kuvia joka puolelle. Useimmiten sellaisesta liimailusta halutaan rahaa vastineeksi. Rahaa sellaiselle liimailuporukalle saa tarpeeksi vain, jos mun

tekemiset ja olemiset vetoaa tosi moneen joka haluaa niistä vastineeksi antaa mulle rahaa. That's promotion. Paitsi jos haluaa ja jaksaa itse liimailla.

29. Taiteentekijä tasapainottelee koko ajan kahden navan välillä. Että ajatukset ja tekemiset ovat tarpeeksi erikoisia ja arkielämää etäältä tarkkailevia. Ja että ne ovat tarpeeksi tunnistettavia jotta niihin voisi vielä samaistua joku muukin kuin koko ajan hullummaksi tuleva taiteentekijä itse. Ettei tippuisi tylsien ja tavallisten laariin eikä myöskään sekavien itsekseen naureskelijoiden.

30. Kokemus siitä että tuo ja tuo ihminen ymmärtää minua, on aina jossain määrin harhaa. Silti ja siitä syystä jokainen kohtaamisen kokemus on ihmeellinen ja tähdellinen.

31. Itseensä tutustuminen ei ole mitään henkimaailman hommaa tai jonkin Perimmäisen Aidon Itsen löytämistä. Se on sen kartoittamista, että mitä elämän aikana tavatuista ihmisistä tai koetuista kokemuksista on jäänyt itseen elämään. We are infected with each other.

32. Miksi supergroupit tai all-stars -castit epäonnistuu? Puuttuu se kaikkein tärkein eli turvallinen ympäristö jossa paljastaa hauraat, uudet tavat katsoa maailmaa ja konstailua. Luottamus on tärkein. Luottamus syntyy ajan kanssa, ei siksi että on "alansa huippuja" yhdessä.

33. Hyvän tekeminen siksi, että siitä tulee itselle hyvä olo, on oikea tapa. Hyvän tekeminen siksi, että yrittää karkoittaa omaa pahaa oloaan tai kelpaamattomuuttaan, yrittää saada muiden huonouden näkyviin tai oman kilven kiillotettua, on väärä tapa. Simple as bollocks. Jos ei huvita tehdä hyvää, älä tee, vaikka jonkin moraalin mukaan sinun pitäisikin.

34. Musiikki on ihmisessä niin kauan kuin hän elää. Biitti pyörii kun sydän lyö ja jalka astuu, sävel kulkee niin kauan kuin henkikin.

35. Sensitiivisesti puhumisen työkaluja voidaan TOSI HELPOSTI käyttää myös kiusaamiseen. Sellaiseen kiusaamiseen, että on tosi vaikea osoittaa missä se kiusaaminen on. Ihmisen intentiota on vaikea näyttää toteen, jos ei

pysty tarttumaan tiettyihin sanoihin; ”sinä kutsuit minua tuoksi ja tuoksi”. Korrektilla puheella pystytään herättämään ihmisessä itsessään mielikuvat omasta huonoudesta. Rivien välissä vs suoraan!

36. Eikö ole kaikkein helpointa tarkoittaa kaikille hyvää ja olettaa kaikkien muidenkin tarkoittavan hyvää, ja jättää selän takana paskan puhuminen ja läyhääminen sikseen. Ja sitten kuitenkin rehellisesti tunnistaa ja tunnustaa että minkälaista energiaa kukin henkii – ja minkälaiden energioiden kanssa haluaa olla tekemisissä.

37. Esitys. Ei niinkään sen takia että toivoisin teidän näkevän mitä MINÄ olen maailmasta oivaltanut, vaan että toivoisin MEIDÄN voivan yhdessä nähdä mitä maailmasta on oivallettu. Olenhan minä tässä esillä, mutta en itseäni halvasti hyväksyttämässä - jos sellaista näkyy, kertokaa minulle pikimmiten - vaan välittämässä viestiä. Minä olen taiteelle keino tapahtua. Jag är konst. Och du är också.

38. Se, että tulee viime hetkellä kahvikuppi kädessä paikalle, ei kerro muusta kuin että pitää itseään muita tärkeämpänä eikä kunnioita muiden aikaa TAI että pelkää tulla harjoituksiin TAI että ne eivät kiinnosta. Että on ulkopuolisen pakon tunne koko hommasta ja tekee sitä uhrin asemasta käsin. Myös esittää siihen päälle motivaatiota, hyi.

39. Ihmistä ilahduttavat tai suututtavat teatteriesityksen maailmassa ainoastaan ne asiat mitkä hän tunnistaa omasta elämästään.

40. Kun näyttelijä ohjautuu sisältä, hän voi leikata vaikka miten hulluilla tavoilla. Hän on rytmin taitaja. Opettaessa: koeta etsiä näyttelijästä sellainen kohta missä hän on suvereeni ja auta häntä huomaamaan se, vapaus; päätän itse ja kannan vastuun.

41. Tämä tuli mieleen, kun jälleen kerran ei ollut kunnollista muistiinmerkitsemisvälinettä käsillä silloin kun hyvä ajatus pulpahti päähän: Entä jos vaikka metsurin työvälit olis aina hupsista vaan pois ulottuvilta, väärässä paikassa yms. Metsurilla tosin on työajat. Mun täytyy alkaa

suhtautumaan mun ammattiin AMMATTINA. Niin kuin pakkaisin raivaussahaa ja teräketjuviilaa autoon.

42. Olet syntynyt tuonne ja tuonne, sinuun ovat vaikuttaneet nämä ja nämä ihmiset. Mitä syytä on ajatella että juuri sinun piirissäsi olisi ajateltu asioista tarkimmin ja herkimmin. Tai mikä kummempaa, oltu jotenkin oikeassa.

43. Jos oletellaan että kivi on äärimmäisen kuollut (ei-elävä) eikä siksi kuule eikä ilmaise olemattomia ajatuksiaan, niin onko silloin vaikkapa ihmisen enempi ajattelu enempiä elämää? Psilosybiiniset, piri ja muut stimulantit, adrenaliinisäys autokolarin yhteydessä, rakastuminen. Toisaalta horros, apatia, jumittaminen.

44. Kietoutuminen. Se tapahtuu lopulta kuitenkin lukijassa. Asiat kietoutuvat jos ovat kietoutuakseen. Ei niitä nyt tarvi lähteä valmiiksi kietomaan.

Valmiiksi kietominen on kans vähän sellaista kusipäisyyttä että joo minäpä tiedänkin etukäteen millä tavalla tarkalleen nämä liittyy toisiinsa. Kirjoita mitä kirjoitat, ihan minkäpituisia vaan ja tarkastele kokonaisuutta. Jätä pois, tee zoomaukset ja asettele sinne tänne hyperlinkkejä ja raivaa pikku polkuja (avuksi lukijalle, ei siksi että pelkäisit ettet ole tarpeeksi yhtenäinen).

45. Kirjoittaessa: joka luvun alkuun johdanto että miksi tästä on tärkeää puhua ja miksi tämä on mulle merkityksellistä. Ei siksi että pitäisi selitellä tai puolustella vaan siksi että voisi auttaa lukijaa innostumaan ja tuntemaan olonsa tervetulleeksi juuri tähän ajatuskattilaan. Ja sitä vähemmän se kirjoittelu myös on psykoottista - kun on yleisö mielessä ja sille koettaa asian tehdä helposti tartuttavaksi.

46. Selittely ei helpota stemmojen oppimista.

47. Taiteilijan ”laiskuutta” vahvistavat myös hänen voimakkaat moraalinsa. Hän saattaa joutua sellaiseen nurkkaan että ei ole mahdollista tehdä enää muuta kuin juoda kahvia ja teoretisoida ja kärsiä. Oikeisto ja vasemmisto! Oikeistosta katsoen vasemmisto vain laiskottelee ja elää synnissä ja viisastelee, vasemmalta oikealle katsova taas näkee riistäjät kulisseyssään ja

tekopyhät hemmotellut lapset ja tulkitsee että nuohan tekevät mitä vaan välittämättä yhtään tekojensa aiheuttamasta kärsimyksestä.

48. Samalla tavoin kuin ”maassa on aina armeija, oma tai vieras”, myös ”esityksessä on aina maailmankuva, oma tai vieras”. Ei ole olemassa esitystä joka ei ottaisi kantaa.

49. Ei ole olemassa neutraalia äänensävyä. Tekstiä ei voi opetella ulkoa sävyttämättä sitä jotenkin.

50. Kun olet aikuinen, kukaan muu kuin sinä ei ole vastuussa sinun onnellisuudestasi.

51. Näyttelijä on peili. Jos yrittää näyttää pahan maailman näyttämöllä jotenkin muuten kuin totuudellisesti, peilin murtolujuus tulee jossain vaiheessa vastaan. Jos yrittää vääntyä näyttämään vääntyneen maailman sievänä ja suorana, menee itse rikki.

52. Vuoropuheluiden kirjoittaminen opettaa olemaan ihminen.

KUUDES LUKU: KOHTAAMINEN RIIHIMÄEN AUTOGRILLILLÄ

Kohtaus. Tapahtuu helmikuisena iltana riihimäkeläisellä autogrillillä jossa on myös pieni sisätila asiakkaille. Sisätilassa on kaksi pöytää ruokailijoille.

HENKILÖT:

NÄYTTTELIJÄ
GRILLIMYYJÄ
NUORI MIES
LISÄKSI MUITA ASIAKKAITA
KULJETTAJA

NÄYTTTELIJÄ saapuu iltaharjoituksista grillille, astuu ovesta sisään. Jättää harjoitussalkkunsu seinän viereen ja menee tilaamaan.

NÄYTTTELIJÄ
Mä voisin ottaa tuollasen Riksulaisen ananaksella ja juustolla

GRILLIMYYJÄ
Okei kiitos. Kahdeksan viiskymmentä

NÄYTTTELIJÄ maksaa hampurilaisensa ja istuu pöytään odottamaan. Toisessa pöydässä istuu kaksi asiakasta syömässä. NUORI MIES astuu ovesta sisään ja tekee tilauksen. Kuluu hetki ja NÄYTTTELIJÄN annos valmistuu, hän hakee sen ja alkaa syömään. Pian myös NUOREN MIEHEN annos valmistuu.

NUORI MIES
Voiko tähän istua

NÄYTTTELIJÄ

Joo istu pois vaan

NUORI MIES

Nähtiin äsken tuossa scandicin aulassa

NÄYTTELIJÄ

Joo niinpä nähtiin

NUORI MIES

Yövytkö sä siellä

NÄYTTELIJÄ

Eii kato kun siinä on se teatteri samassa, harjotellaan esitystä siellä

NUORI MIES

Ai joo, no mutta sehän on varmasti hauska harrastus

NÄYTTELIJÄ

(yllättyy ja nauraa) Eeeeeiku kyllä mä oon siellä töissä

NUORI MIES

Jaa jaa minkälaisia hommia

NÄYTTELIJÄ

Mä oon siellä näyttelijänä

NUORI MIES

Aijaa voiko sellasesta saada palkkaa

NÄYTTELIJÄ

Joo kyllä mä siitä saan palkkaa

NUORI MIES

Aika erikoista tai että en oo ajatellu

NÄYTTELIJÄ

(hämillään) Joo kyllä se ittestäkin tuntuu välillä kummalta että siitä voi saada palkkaa vaikka on siihen jo vähä kerinny tottua

NUORI MIES

Joo o

NÄYTTELIJÄ

Joo

Istuvat ja syövät, NÄYTTELIJÄ saa syötyä annoksensa loppuun.

NÄYTTELIJÄ

(nousee ja ottaa salkkunsaa) No niin mä lähden tästä nukkumaan, öitä vaan

NUORI MIES

No niin jes öitä

NÄYTTELIJÄ

(GRILLIMYYJÄlle) Kiitos ruoka oli hyvää *(poistuu ovesta)*

NÄYTTELIJÄ grillin ulkopuolella.

NÄYTTELIJÄ

(yleisölle) Mä meen näköjään edelleen ihan puihin kun pitää jollekin kertoa että teatterissa joo näytelmähommia. Mikä perhana siinä oikeen on vaikiaa. Enkö mä viäläkään oo sitä mieltä että se on oikiaa tyätä. Onko se mun miälestä oikiaa tyätä sitte. Kun ei se oikiastaan oo. Kun se on munkin miälestä leikkimistä ja konstaalua ja pöffäälyä. Mä ittekin aina välillä sanon että ”jos olis saari johona on pelekkiä näyttelijöötä niin kyllä ne aika äkkiä qualis näläkhän”. Ja niihän se totta kai onkin. Mutta ei sellasta saarta oo, ja erikoostuneeta taiteentekijöötä rupiaa sikiämään vasta sellaasiis yhteesöös johona jää ruakaa ylitte. Ja Suomi on sellaanen yhteesö. Tuallaasiis tilanteis tuloo sellaanen olo että pitääs jotenkin äkkiä perustella omat tekemisensä ja viälä olemassaolonsakin hualellisesti. Kyllä ne on näköjään jääny ihon alle kaikki ”jaa no niin koskas sut nähärhän putoukses” ja ”no niin sitte vaan salakkariihin” ja ”no niin onneksi olokohon sä pääsit sinne julukkiskouluhun”

-jutut. Saatana. Eikä päästänsä saa pois sitä että täskin nimenomaases jutus mitä nyt hariootelhan on verorahoja potis aika lailla, tuankin kaverin rahoja jonka kans äsköön juttelin. Ei tästä ny tuu mitään, tätä samaa jauhamista koko aika. Mä junnaan koko aika samas ja elämä vaan kulukoo ohitte. Voisko sitä ajatella vaikka että eihän ne oo yhteeskunnas kaikilla samanlaaset tarpehet eikä kiinnostukset, vaikka rahat menöö samahan pottihin. Enkä mä voi sillä lailla enää olla toisen asialla että kulien seinänviärtä ja pyytelen anteeksi sitä että kehtaankin toisten rahoolla vaan jotain hiippaaluua vääntää että joo kyllä pitääas mennä oikeeshin töihin. Suuri osa niistä oikeesta töistä kumminkin on mun silimissäni tuhon ja turhuuren asialla. Eikä näitä hommia voi teherä anteeksipyyrellen. Mutta millä saatanan konstilla

Autogrillin luukulta kaartaa hopeanvärinen Saab 99. Auton istuimissa on seepprakuvioiset suojakankaat. Auto pysähtyy NÄYTTELIJÄN viereen. Kuljettajan ikkuna veivataan auki.

KULJETTAJA

Kelle sä puhut

NÄYTTELIJÄ

Yleisölle

KULJETTAJA

Eikö ne oo jo tältä iltaa hariootukset ohitte. Tuu kyyttihin niin mä viän sun sinne yöpaikkahas

NÄYTTELIJÄ

Kuka sä oot

KULJETTAJA

Kirioota ny siihen vaikka että autoteknikko

NÄYTTELIJÄ kiertää apukuskin puolelle, avaa oven ja istuu autoon. Auto lähtee liikkeelle.

AUTOTEKNIKKO

Mistäs aiheesta pirit monologia

NÄYTTÉLIJÄ

Mä tuata. No molin sellaaes kohoras että ei tälläästä näyttelijän hommaa voi teherä anteeksi pyyrellen

AUTOTEKNIKKO

Nii. Mitä sun sitte pitääas pyyrellä anteeksi

NÄYTTÉLIJÄ

Mä en osaa sanoa

(hiljaisuus, matka taittuu)

AUTOTEKNIKKO

Onko epäilyksiä siitä että ookko oikialla tiällä

NÄYTTÉLIJÄ

Ei kyllä oo, kyllä tämä tuntuu oikialta

AUTOTEKNIKKO

Sehän on sopivaa. Mikäs siinä sitte

NÄYTTÉLIJÄ

Mä epäälén että onko tästä tyästä mitään apua sellaaesille jotka apua eniten tarttis

AUTOTEKNIKKO

Ethän sä oo vielä kaikkia elämäs töitä teheny

NÄYTTÉLIJÄ

No en tiätysti nii

AUTOTEKNIKKO

Autat sillä lailla ku pystyt. Ja otat apua vastahan. Se ei oo kilipaalu

(hiljaisuus, matka taittuu)

NÄYTTELIJÄ

Mä en osaa pyytää apua

AUTOTEKNIKKO

En mäkään osannu. Mutta kyllä mä sitten lopulta opiin

NÄYTTELIJÄ

Eli mäkin opin

AUTOTEKNIKKO

Johannyttoki. Ja useemmat ihmiset on miälellänsä avuksi, oikeen nauttivat siitä että saavat olla toisen asialla

NÄYTTELIJÄ

Sinähän se veijari oot

(hiljaisuus, matka taittuu, sitten auto pysähtyy kerrostalon kulmalle)

NÄYTTELIJÄ

Mitäs ny sitte

AUTOTEKNIKKO

Kirioota siihen että näyttelijä meni nukkumhan että jaksaa aamulla hariootuksiin ja autoteknikko jatkaa matkaansa

NÄYTTELIJÄ

Minä kiriootan

LÄHDELUETTELO

Adamou, M., Arif, M., Asherson, P., Aw, T. C., Bolea, B., Coghill, D., Guðjónsson, G., Halmøy, A., Hodgkins, P., Müller, U., Pitts, M., Trakoli, A., Williams, N., ... Young, S. (2013). Occupational issues of adults with ADHD. *BMC psychiatry*, 13, 59. doi:10.1186/1471-244X-13-59

Ahmed, Warda. 2016. ”Suomi ei ole valmis, koska minua ei ole kuultu.” Teoksessa *Toiseus 101 – näkökulmia toiseuteen*, toim. Sonya Lindfors. Helsinki: UrbanApa. Haettu 25.3.2019. <http://urbanapa.fi/wp-content/uploads/2012/10/TOISEUS-101-n%C3%A4k%C3%B6kulmia-toiseuteen.pdf>

de Mello, Anthony & Stroud, J. Francis, toim. 2012. *Havahtuminen*. Suom. Rissanen, Vuokko. 21. painos. Helsinki: Like Kustannus.

Diamond, Adele. 2005. ”Attention-deficit disorder (attention-deficit/hyperactivity disorder without hyperactivity): A neurobiologically and behaviorally distinct disorder from attention-deficit/hyperactivity disorder (with hyperactivity).” *Development and Psychopathology* 17: 807-825 DOI: <https://doi.org/10.1017/S0954579405050388>

Hansen, Anders, suom. Ahvonen Sari-Anne. 2018. *ADHD Voimavarana: Missä Kohtaa Kirjoa Olet?* Jyväskylä: Atena.

<https://yle.fi/uutiset/3-6362497> Haettu 31.3.2019. Kokoomusnuorten vpj: Lapsilisät poistettava - ”järjenvastaista tukea heikomman aineksen lisääntymistä”

Tolstoi, Leo. 1908. *Mitä Meidän Siis On Tekeminen?* suom. Järnefelt, Kasper Woldemar. Kuopio: Otava.

Volkow ND, Wang G, Kollins SH, et al. ”Evaluating Dopamine Reward Pathway in ADHD: Clinical Implications.” *JAMA*. 2009;302(10):1084–1091. doi:10.1001/jama.2009.1308

KIITOKSET

Suurimmat kiitokset kuuluvat äidilleni Tertulle ja isälleni Veijolle, jotka ovat olleet turvana ensin lähellä ja myöhemmin jääneet minulle turvallisuuden tunteeksi.

Kiitos ohjaajani Teemu Mäki, tarkoista havainnoista ja rohkaisusta tämän kirjoitustyön kanssa.

Kiitos Tuula Kuoppala, kun houkuttelit minut teatterin pariin. Olet esikuvani näyttelijänä.

Kiitos kotiseurani Härmänkylän NS, sekä myös hyvin kotoiset Ylihärmän NS ja Korttesjärven Ylikylän NS.

Kiitos Finn Lyckoberg, kun otit minut matkaasi ja veit kohti näyttämöä.

Kiitos Heidi Ajanto unenomaisista neuvoista.

Kiitos Anu Koskinen ja Sirkka Lamminen opinnäyteseminaarin ansiokkaasta vetämisestä. Sirkka, erityiskiitos selkeistä palautteista, niitä vastaan on ollut hyvä taistella.

Kiitos Piia Peltola, näkökulmani laajentamisesta yhteiskunnan rakenteiden suhteen.

Kiitos terhakat opponijani Olli Riipinen ja Eetu Känkänen.

Kiitos Tiina Tuuri, lämmöstä ja vierellä kulkemisesta.

Kiitos Aino Mantere, sukuhistorian oppitunneista ja mukaansatempaavasta tarinankerronnasta.